ኤርትራ

ኤርትራ ብግምት 3.6 ሚልዮን ህዝቢ ዘለዋ፣ ብ1993 ብዝተኻየደ ናይ ህዝቢ ምርጫ ካብ ኢትዮጵያ ነጻ ዝወጸት፣ ብሓደ ሰልፊ እትመሓደር ሃገር እያ። ቅድሚ ነጻነት ብህዝባዊ ግንባር ሓርነት ኤርትራ ዝፍለጥ ዝነበረ ሎሚ ብህዝባዊ ግንባር ንዲሞክራስን ፍትሕን (ህ.ግ.ደ.ፍ.)፣ ካብ 1991 ጀሚሩ ነታ ሃገር ንብሕቱ ተቖጻጺርዋ ዝርከብ ሰልፊ እዩ። ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ.ን፣ ናይ ሓይልታት ምክልኻል ሓላፊ፣ ፕረዚደንት ሃገር ኢሳይያስ ኣፈወርቂ፣ ንሃገር ቢሒቱ ይርከብ። እቲ መንግስቲ በብእዋኑ ንናይ ፕረዚደንትን ሃገራውን ባይቶ ምርጫ ከመሓላልፍ ይርኦ። ስለዚ ናይ ሃገራዊ ባይቶ ምርጫ ኣብ ተግባር ዊዒሉ ኣይፈልጥን።

ዘይምሕንጻጽ ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ብኣህጉራዊ ደረጃ እኳ ንምፍትሑ ፈተነ እንተተገብረ፣ እቲ ሕልኽልኽ ጌና ይቕጽል ስለዘሎ ናይ ኤርትራ ኣህጉራዊ ንግድን ናይ ወጻኢ ዝምድናታት ብኣሉታ ጸሊዎ ይርከብ። ነዚ ጉዳይ እዚ ምኽንያት ብምግባር መንግስቲ ንበርጌሳዊ መሰላት ብዝያዳ ይዕግት ኣሎ። ኣብቲ ሃገር ዝርከቡ በርጌሳዊ ኣካላት ንንምምሕዳር ናይ ጸጥታ ሓይልታት ተቛጻጺሮም ይርከቡ።

ናይቲ መንግስቲ ንሰብኣዊ መሰላት ምዕቃብ ተመኩሮ ብኽፉኡ ይቕጽል ኣሎ። እቶም ሰበ ስልጣን ከኣ ብዙሕን ዝኸፍኣን ግህሰት ይቕጽሉ ኣለው። እዚ ማለት፤

- ዜጋታት ብዲሞክራሲያዊ ኣገባብ መንግስቶም ንኽቕይሩ ዘለዎም መሰል ብምግሃስ፤
- ጸጥታዊ ሓይልታት ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ምቕታል፤
- ካብ ኣገልግሎት ንዝሃደሙን ዝኣበዩን ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ምእታውን፣ ምእሳርን፣ ምስቓይን፣ ምብስባስን፣ ገለ ካብዚኣቶም ኣብ ዑቕባ መንግስቲ ከለው ከምዝሞቱ ይግባር፤
- እሱራት ምግፋዕን ምብስባስን፣ ገሊኦም በቲ ዝወረዶም ማህሰይቲ ኣብ ሞት ከምዝበጽሑ ምግባር፤
- ኣሰቃቒ ዝኾነ ንህይወት ደቅ ሰብ ዘስግእ ናይ ማእሰርቲ ኩነታት ምህላው፤
- ቃሕ ከም ዝበሎም ምምቋሕን ምእሳርን፤ ንኣዝማድ ናይቶም ካብ ኣገልግሎት ዝሃደሙ ከይተረፈ ምእሳርን፣ ምምቋሕን፡፤
- ኢድ ኣታውነት ናይ ፈጻሚ ኣካል ኣብ ሕጋዊ ትካላት፤ ንፍሉይ ቤት ፍርዲ ተጠቒምካ ሕጋዊ ኣገባብ ምዕጋት፤
- መንግስቲ ንውልቃዊ መሰላት ዘይምሕላው፤
- መንእሰያት ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ንሃገራዊ ኣገልግሎት ምግፋፍ ዝኣመሰሉ ይርከብዎም።

ብተወሳኺ መሰረታውያን መሰላት ብብርቱዕ ምዕጋት፣ ማለት ሓሰብካ ብቓልን ብጽሑፍን ናይ ምግላጽ መሰል ምኽልካል፣ ኣብ ጋዜጣ ምጽሓፍን ምድላውን ምስታፍ ምኽላእ፣ ናይ ምእካብ፣ ማሕበራት ምቛም፣ ናይ ሃይማኖት መሰላት ምግሃስ ዝኣመሰሉ ተግባራት ይካየዱ ኣለዉ። እዚ ዝኣመሰለ ግህሰት፣ ብፍላይ ነተን

ብመንግስቲ ዘይተደገፉ ሃይማኖታት ኣባላት ብዝያዳ ክወርዱም ይርአ። ናይ ዲፕሎማሲያውያንን፣ ፍሉይ ልኡኽ ሕቡራት መንግስታት ናብ ኤርትራን ኢትዮጵያን (ዩንሚ) ምዙዛት፣ ናይ ምንቅስቓስን ናይ ምጋሽ መሰል ምዕጋት ይቕጽል ኣሎ። ናይ ዘይመንግስታዊ ትካላት ናይ ምንቅስቓስ መሰል እውን ይዕገት ኣሎ። ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ዝዝውተር ማሕበራውን ጎነጻዊ ጸቕጢ ኣሎ። ኣብቲ ሕብረተ ሰብ ከም ልምዲ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ናይ ምግራዝ ልምዲ ኣሎ። ኣብ ልዕሊ ብሄረ ኩናማን ጾታዊ ዝንባለኦም ሆሞሰክሾዋልስ ዝኾኑ ሰባት ብመንግስትን ሕብረተ ሰብን ዝወርድ ማሕበራዊ ኣድልዎ ክቕጽል ይረአ። ኣብ ልዕሊ ብኤይድስን ኤችኣይቪ ዝተጠቕዑ ሰባት ሌላን ጉለላን ይግበር እዩ ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። መንግስቲ ንናይ ሰራሕተኛታት መሰላት ምድራት ይቕጽሎ ኣሎ።

ሕቡራት መንግስታት ናይ ብረት ተዓዛባይ ጉጅለ፣ ኣብ ወርሒ ሰነ ዘውጽኦ ከምዝሃቦ ጸብጻብ፣ መንግስቲ ኤርትራ ናይ ጸረ-መንግስትን፣ ሕሉፋት ዝኾኑ ጉጅለታት ሶማልን መፈለምታ ምንጭን ናይ ብረት መመሓላለፊ ኣካል ከምዝኾነ ኣፍሊጡ።

ክብሪ ሰብኣዊ መሰላት

ክፍሊ 1፤ ናይ ሰብ ክብሪ ምሕላውን ነጻነት ካብዘን ዝስዕባ ተግባራት

ሀ፤ ብሃውሪ ወይ ከኣ ብዘይ ግቡእ ሕጋዊ መስርሕ ህይወት ምስኣን

እቲ መንግስቲ ወይ ወከልቱ ፖሊቲካዊ ሓዘል ቅትለት ፈጺሞም ዝብል ጸብጻብ የልቦን። እንተኾነ ግን መንግስቲ ንዝኾነ ካብ ናይ ኣስገዳድ ወተሃደራዊ ኣገልግሎት ዘይተሳተፈን ካብ ምግፋፍ ዝሃደመ ክቕተል ከምዘፍቅድ ይፍለጥ። ኣብ ዝሓለፈ ከምዝተቐትሉ ይፍለጥ። ኣብዚ ዓመት እዚ ብኸምዚ ዝኣመሰለ ኩነት ሰባት ሞይቶም ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። ካብ ኣገልግሎት ክሃድሙ ፈቲኖም ዝተታሕዙ ሓያሎ ሰባት ኣብ ትሕቲ ቀይዲ እንከለዉ ብናይ ጸጥታ ኣካላት ብዘጋጠሞም ግፍዒ ሞይቶም ይበሃል። ግፋ ኣብ ዝካየደሉ እዋን ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን መንእሰያት ከምዝተቐጥቀጡን ከምዝተቐትሉን ዝገልጹ ጸብጻባት ኣለዉ።

ብዘይ ሕጋዊ ኣገባብ ዶብ ክሰግሩ ምእንቲ፣ ናብ ኢትዮጵያን ሱዳንን ኣቢሎም ክኸዱ ዝተረኽቡ ሰባት ተቐቲሎም ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። ንኣብነት ብመስከረም 17 ሓደ ናይ ራሻይዳ ብሄረ ሰብ ኣባል፣ ሓይልታት ጸጥታ ንዝሃቡዎ ትእዛዝ ኣብዩ ከምልጥ ምስፈተነ ተኵሶም ቀቲሎሞ። ብድሕርዚ ስድራ ቤት መዋቲ ኣብ ገዱን ርእሱን ናይ ጠያይቲ መቍሰልቲ ከምዝነበሮ ነጊሮም።

ኣብ ናይዚ ዓመት መዋዳእታ ኣቢሉ ሓደ ነጋዳይ እውን ኣብ ትሕቲ ቀይዲ እንከሎ ከምዝሞተን እቲ ጉዳይ መንግስታዊ ሓለፍቲ ተሳተፍቲ ከምዝነበሩ የተንብህ።

ብሰንኪ እምነቶም ዝተኣስሩን ዝተቖርኑን ገለ ሰባት ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ጸጥታዊ ኣካላት ሞይቶም ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ።

ኣብ ዝሐለፈ ዓመት ብሰንኪ ዝተተኮሰ ናይ መሬት ነታጒ 13 ሞይቶም 41 እውን ቆሲሎም። መንግስታዊ ኮሚሽን ምስ ናይ ሕቡራት መንግስታት ናይ ሰላም ሚሽን ምትሕብባር ዘውጽኦ ጸብጻብ ከምዝሕብሮ፣ ብግምት ሰለስተ ሚልዮን ነታጒን ጌና ዘይተተኮሰ ኣጽዋርን ኣብቲ ሃገር ተቐቢሩ ኣሎ። እዚ ብድሕሪ እቲ ካብ 1998-2000 ዝተገብረ ናይ ዶብን፣ ኣብ መንጎ ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝተኻየደ ናይ 30 ዓመታት ኲናት ተረፍ ምዃኑ እዩ። ናይ ኤርትራ እስላማዊ ሰልፊ ንዲሞክራስን ፍትሕን ምዕባለን (ኣቐዲሙ ከም ናይ ኤርትራ እስላማዊ ናይ ጅሀድ ምንቅስቓስ ተባሂሉ ዝፍለጥ ዝነበረ) ካልኦትን ተቓወምቲ ሓይልታት ሓድሽ ነታጒ ተኺሎም ይበሃል። ኣብዚ ዓመት እዚ ናይ መንግስቲ ነታጒ ሓይሊ ምስ ናይ ሕቡራት መንግስታት ነታጒ ስራሕ ኮሚሽን ብምትሕብባር፣ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝርከብ ግዜያዊ ናይ ጸጥታ ቦታ ናይ ምጽራይ ፕሮግራም ቀጺሉ።

ለ፤ ሽርበት

ኣብዚ ዓመት እዚ ብፖለቲካዊ ምኽንያት ዝተሸርቡ ከምዘይነበሩ ተሓቢሩ። እንተኾነ ግን ናይ ዝሓለፈ ዓመታት ዝተሸርቡን ሃለዋቶም ዘተፈለጠ ጉዳይ ጌና ይቐጽል ኣሎ።

ክሳብ መወዳእታ ዝሓለፈ ዓመት ብዛዕባ እቶም ብ2001 ዝተኣሰሩ 11 ዝቑጽሮም ላዕለዎት ኣባላት ህግደፍን ሃገራዊ ባይቶን፣ ብዙሓት ጋዜጠኛታትን፣ ከምኡውን ሰራሕተኛታት ዲፕሎማሲያዊ ሚሽናት ድሃይ የለን። ካብዞም ብ2001 ዝተኣሰሩ ሓደ ካብኣታቶም ኣብ ዝሓለፈ ዓማውቲ ኣብ ትሕቲ ቐይዲ ከምዝሞተ ክሕበር እንከሎ ገሊኦም ድማ ንውልቖም ተኣሲሮም ከምዘለዉ ተሓቢሩ። ከምኡውን እቲ ብ2001 ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ዝኣተወ ጋዜጠኛ ፍስሃየ (ጆሽዋ) ዮውሃንስ፣ ብዘይተረጋገጸ ምኽንያት ሞይቱ ዝብል ጸብጻብ ኣሎ።

ሐ፤ ምስቓይን ጭካነ ብዝመልኦ ኣገባብ ምውራድን ምሓዝን ምቕጻዕን

እቲ ሕጋዊ ግንከ ዘይተተግበረ ቅዋም ኤርትራ ምስቓይ ይቃወም። ናይ ጸጥታ ኣባላት ግን ብፍላይ እሱራት ክምርመሩ እንከለዉ፣ ስቃያትን ኣካላዊ ማህረምቲ ከምዘዘውትሩ ዝገልጽ ብዙሕ ሓበሬታት ኣሎ። ካብ ግዱድ ውትህድርና ዝሃደሙን ኣብ ግዱድ ሃገራዊ ኣገልግሎት ብዘይምስታፍን ዝተገፉ፣ ብኣባላት ጸጥታ ብዝወረዶም ስቅያትን ብርቱዕ ማህረምቲን ከምዝሞቱ ዝእመኑ ምንጭታት ይሕብሩ። ኣብዚ ዓመት እዚ ኣባላት ጸጥታን፣ ሓይልታት ምክልኻልን ካብ ኣስገዳድ ሃገራዊ ኣገልግሎት ንዝሃደሙን፣ ብዘይ ፓስፖርትን ናይ መውጽኢ ፍቓድን ካብ ሃገር ክወጹ ንዝፈተኑ ሰባትን፣ ብፍላይ ንገለ ኣባላት ካብቶም መንግስቲ ዘይተፍቕዶም እምነታት እንተኾይኖም ብሕማቕ ከምዝሓዙዎምን ከምዝሃረሙዎምን ተሓቢሩ። ሓይልታት ጸጥታ ካብ ኣገልግሎትን ግፋን ንዝሃደሙ ሰባት ካብ 120 ዲግሪ ንላዕሊ ዘለዎ ሙቐት ብምስጣሕን ኣእጋሮምን ኣእዳውምን ምሕኹልትን ንነዊሕ እዋን ቐፊዶም ብምእሳር ስቅያት ከምዘዉሩዱሎም ተነጊሩ። ነዞም ግፍዓዊ ተግባር ዝፍጽሙ ሰባት ዝኾነ ዓይነት ናይ ጌጋ ጌርኩም ወይ ሽኣ ሓላፍነት ኣሰኪሙ ተሓታቲ ዝገብሮም ኲነት የልቦን።

ቁጽሩ ዘይተፈለጠ ምስጢራዊ ናይ ቀይዲን ግፍዓዊ ተግባራት ዝፍጸመሉ ቦታታት ከምዘሎ ካብቲ ቦታታት ዝሃደሙ እሱራት ይሕብሩ። ንኣብነት ሓለፍቲ መንግስቲ ብ "ኣልማዝ" ዝፍለጥ መቕጻዕቲ፣ ንእሱራት ኣእዳዎም ብኩርኩሪት ኣሲሮም ካብ ኣእዋም የንጠልጥልዎም። "ሄሊኮፕተር" ብዝበሃል ድማ ኣእዳዎምን ኣእጋሮምን ኣሲሮም ገጾም ንታሕቲ ብምግባር ገምጢሎም ከምዝኣስርዎም ተሓቢሩ።

ኣብ ኣስገዳድ ዕስክርና ዝኣተዋ ደቂ ኣንስትዮ ጾታዊ ዓመጽን ብዕልግና (ሰክሽዋል ሃራስመንት & ኣብዩዝ) ይወርደን ኣሎ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ። ኣብ ናይ ሳዋ ካልኣይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ኣሰልጠንቲ ንደቂ ኣንስትዮ ዓሚጾም ዝብል ቀጻሊ ጸብጻብ ኣሎ። ኣብዚ ዓመት እዚ መንግስቲ ጓል ኣንስተይቲ ተመሃሪት ንበይና ምስ ሓደ ወዲ ተባዕታይ ካድር ክትከውን ዝኽልክል "ናይ ጠባይ መምዘኒ" ኣብ ግብሪ ኣውዒሉ ዝብል ዘይተረጋገጸ ጸብጻብ ኣሎ።

ኩነታት ኣብያተ ማእሰርትን ቀይድን

ሓፈሻዊ ኩነታት ኣብያተ ማእሰርቲ ንህይወት ኣዝዩ ኣስጋኢን ሃሳዪን ኮይኑ ይርከብ። እሱራት ኣብ ጵሩይን ብዙሕ ኣየር ዘይኣትዎን ዘቃጽል ኮንተይነራትን፣ ትሕቲ ምድሪ ዝርከብ ጎዳጉዲ ከምዝተሓዙ ይንገር። ከምቲ ዝበሃል እቶም እሱራት ኣብ ኮንተይነር ብኽቱር ምብዝሖም ኩሎም ብሓደ እዋን ክድቅሱ ዘይክእሉሉ ጽበት ከምዘሎ ተሓቢሩ።

እቶም ካብ ግፋን ወተሃደራዊ ኣግልግሎትን ዝሃደሙ ንሓጺር እዋን ዝተሓዙሉ ኣብያተ ማእሰርቲ እውን ንህይወት ዘሰግእ ኮይኑ ይርከብ። ዘይተረጋገጹ ሓበሬታታት ከምዝብልዎ ከምዚ ዝኣመሰሉ ብሚእትታት ዝቑጸሩ እሱራት ኣለዉ። ካብ ኣገልግሎት ሃዲሞም ንዝተታሕዙ ናብ ዊዓ ወተሃደራዊ መደበር ይውሰዱን ይቕጥቕጡን፣ ክሳብ ናይ ኣሃዱኦም ዝምለሱ ን2 ዓመት ዝኸውን ኣብ ዊዓ ይጸንሑ። ከም ዝበሃል ኣብ ጥቓ ኣስመራ ዝርከብ ቤት ማእሰርቲ ንፋስ ዘይኣትዎን መብራህቲ ዘይብሉን፣ ትሕቲ መሬት ዝርከብ ጎዳጉዲ፣ ብዙሓት ቦታ ዝጸበቦም እሱራት ኣለዉ። በዚ ሕማቕ ኩነታት፣ ገለ እሱራት ኣካላዊ ማህሰይትን ስነ ኣእምሮኣዊን ጭንቀትን፣ ከም ዝገበሩ ይንገር። ብተወሳኺ ብሰንኪ ሕማምን ስእነት ክንክንን ብዙሓት ኣብ ዊዓ መዓስከር ከም ዝሞቱ ሓበሬታ ኣሎ።

ኣብ ኣስመራ ፍሉይ ንትሕቲ ዕድመ እሱራት ዝተሓዙሉ ቦታ ኣሎ ይበሃል። ግንከ ኣብዚ እዋን እዚ ዓቕመ ኣዳም ዘይበጽሑ ጥርጡራት ደቂ ተባዕትዮ፣ ምስ ዓበይቲ እዮም ዝእሰሩ። ብኣንጻር ካብ ናይ ዝሓለፈ ዓመት ጸብጻብ፣ ነዚኣቶም ጾታዊ ግፍዒ ወሪድዎም ዝብል ጸብጻብ የልቦን። ዝበዝሕ ግዜ እቶም ፍርዶም ዝረኸቡን ኣብ ፍርዲ ዘይቀረቡን ኩላቶም ኣብ ሓደ እዮም ዝተሓዙ።

ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝርከቡ ናይ ደቀ ሰብ መሰል ተጣበቕቲ፣ መንግስቲ (ኤርትራ) ንከይሰርሑ ስለዝኣገደ እሱራት ክበጽሑ ኣይከኣሉን። ኣህጉራዊ ናይ ቀይሕ መስቀል ኮሚቲ (ICRC)፣ መንግስቲ (ኤርትራ) ከዲያም ዝመጹ ብዝሕ ዝበሉ ኢትዮጵያን ወተሃደራት እዮም ንዝበሎም ክበጽሕ ክኢሉ። ኣብ መደበር ፖሊስን ኣብያተ ማእሰርቲ ዝርከቡ በርጌስ እሱራት ኢትዮጵያውያንን ክምዝግብን ንክበጽሕን ፍቓድ

ሂቡ። መንግስቲ ግን ኣህጉራዊ ናይ ቀይሕ መስቀል ኮሚቲ (ICRC) ንኻልኦት እሱራትን ኣብ ቀይዲ ዝኣተዉን (ኤርትራውያን) ክበጽሕ ኣይፈቐደን።

መንግስቲ ኤርትራ ናይ እሱር ቤተ ሰብ ሰለስተ ሳዕ ኣብ ሰሙን ንኸበጽሕዎም ፈቒዱ። እዚ ፍቓድ እዚ ግን ነቶም ሃገራዊ ኣግልግሎት ዝኣበዩን፣ ንጸጥታ ኣስጋኢ ዝተባህሉ እሱራት ዝምልከት ኣይኮነን።

መ፤ ብዘይ ግቡእ ሕጋዊ መስርሕ ምቕያድን ምእሳርን

ሕጋዊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ብዘይ ግቡእ ሕጋዊ መስርሕ ምእሳር ወይ ምቕያድ ኣይፍቀድን እኳ እንተበለ ብዘይ ኣገባብ ዝካየድ ማእሰርትን ምቕያድን ቀጻሊ እዩ።

ተራ ጸጥታን ፖሊስን

ፖሊስ ወግዓዊ ስርሖም ናይ ውሽጢ ጸጥታ ምሕላው እዩ። ሓይልታት ምክልኻል ድማ ብወጻኢ ዝመጽእ ጸጥታዊ ሓደጋ እዩ ዝከላኸል። እንተኾነ ግን መንግስቲ ናይ ውሽጥን ናይ ደገን ጸላኢ ምክልኻል ብዝብል ምኽንያት ንሓይልታት ምክልኻልን፡ ዕቑር ሰራዊትን፣ ዝተጣየሱ ተጋደልቲን፣ ከይተረፉ ክጽውዕ ይኽእል። ተጸዋዕነቶም ንቤት ጽሕፈት ፕረዚደንት ጥራሕ ዝኾኑ ናይ ጸጥታ ኣባላት ናይ ሃገር ድሕነት ኣብ ሓደጋ ኣውዲቖም ኢሎም ንዝጥርጥርዎም በርጌሳውያን ሰባት ናይ ምእሳር ሓላፍነት ኣለዎም። ከምኡ እውን ኣባላት ሓይልታት ምክልኻል ሰባት ክቕይዱን ክኣስሩን ይፍቀደሎም። ብልምዲ ፖሊስ ኣብ ሃገራዊ ጸጥታ ዝምልከት ጉዳያት ኣይኣትዉን እዮም ኔሮም። ካብ 2005 ጀሚሩ ግን ፖሊስ ካብ ሃገራዊ ኣግልግሎት ንዝሃደሙ ኣብ መንገዲ ክገፉ ይርኣዩ።

እቶም ዝበዝሕ ግዜ ብሓይሊ ዝዕሰቡ ፖሊስ ብዙሕ ደሞዝ ኣይክፈሎምን እዩ። ስለዝኾነ ድማ ኣብ ብልሽውና ናይ ምስታፍ ፈተና የጋጥም። እቶም ፖሊስ ከም ኣባላት መንግስቲ መጠን ንቤተ ሰብን ፈተውትን እሱር ኣብ ምሕጋዝ ይተሓባበሩ እዮም። ምስኡ ግን ፖሊስ እሱራት ንምፍታሕ ጸጸኒሖም ጉቦ ይቕበሉ እዮም ዝብል ጸብጻባት ኣለዉ። ሓይልታት ምክልኻል ድማ ዶብ ሰጊሮም ንዝሃድሙ ምእንቲ ከሕልፉ፣ ገንዘብ ይቕበሉ እዮም ይበሃል።

ኣብ ዝሓለፈ ዓመት እዚ ኣባላት ፖሊስን፣ ሓይልታት ምክልኻልን ኣባላት ጸጥታን ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ሰባት ኣሲሮም። ኣብቲ ናይ ምእሳር ጊዜ ብፍላይ ፖሊስን ጸጥታን ሓይሊ ተጠቒሞም። ኣብ መንገዲ ኣብ ዝካየድ ግፋ ፖሊስ ነቶም ናይ መንነት ወረቐት ከቕርቡ ዘይከኣሉ ብሓይሊ ኣሲሮሞም። እቶም ኣብ ሃገራዊ ኣግልግሎት ዝሳተፉ ኣብ ዝኾነ ቦታ እንተድኣ ተረኺቦም፣ ናይ “መንቀሳቐሲ” ወረቐት ፍቓድ ከርእዩ ይግደዱ። እዚ ብሓለፍቶም ዝተፈረመን ናበየናይ ቦታ ከምዝንቀሳቐሱ ዝሕብር መረዳእታ እዩ። ኣብ እዋን ግፋ፣ ግፍዒ ወሪዱ ኢልካ ንኣባላት ፖሊስ፡ ጸጥታ ይኹን ሓይልታት ምክልኻል እተርክበሉ ጥርዓን ይኹን ክሲ እተብጽሓሉ ኣገባብ የልቦን።

ማእሰርትን ቐይድን

ሕጊ ቅዋምን ዝተኣሰረ ሰብ፣ ኣብ ቀይዲ ዝኣተወ ሰብ ኣብ ውሽጢ 48 ሰዓት ኣብ ቅድሚ ቤት ፍርዲ ኪቐርብ ኣሎዎ ይብል። ከምኡውን ብገበን ዘይተኸሰ ሰብ ካብ 28 መዓልታት ንላዕሊ ክትሓዝ ኣይፈቅድን ይብል። ኣብ ግብሪ ግን ገበነኛ ተባሂሉ ዝተጠርጠረ ኩሉ ካብዚ ንላዕሊ ይእሰር። “ገበን እናተኻየደ” እንከሎ ዝተታሕዙ ጥራሕ እዮም ፖሊስ ብቤት ፍርዲ ዝወጸ ናይ መእሰሪ ትእዛዝ ፍቓድ ኣብ ዘይብሉ ንኽኣስሩ ዘፍቅድ። እዚ ማለት ኣብ ሓደ እዋን ገበን እናተኻየደ እንከሎ ናይ ቤት ፍርዲ ፍቓድ ምጽባይ ኣየድልን። እንተዘይኮነ ግን ከምቲ ግቡእ፣ ምርመራ ኣካይዶም፣ ናይ ቤት ፍርዲ ፈቓድ ኣምጺኦም ጥራሕ እዮም ንሰብ ክኣስሩ ዝኽእሉ። እቲ ገበን ናይ ጸጥታ ጉዳይ እዩ እንተድኣ ተባሂሉ ግን እዚ መስርሕ ይግደፍ። ብግብሪ ናይ ቤት ፍርዲ ፈቓድ ወጺኡ፣ እሞ ብኣገባብ መስርሕ ተኻይዱስ ዝእሰሩ ውሑዳት ሰባት እዮም። እቶም ዝኣስሩ ሰበ ስልጣን ነቶም ዝወሰድዎም ሰባት መእሰሪኦም እንታይ ምዃኑ ብመዓልቱ ኣይነግርዎምን። እንታይ ድኣ ምኽንያት ከይፈለጡ ተኣሲሮም ይጸንሑ። ዝበዝሕ ግዜ እሱራት ናይ ሕጊ ኣማኻሪ/ጠበቓ ክረኽቡ ዕድል የብሎምን። ኣብ ቅድሚ ዳኛ ከይቀረቡ፣ ካብ ሰብ ተፈልዮም መራኸቢ ኣብ ዘይብሉ ይትሓዙ። ሕጊ ብዋሕስ ምውጻእ ዝኽእል ኣገባብ ኣለዎ፣ እዚ ግን ብናይ ጸጥታ ጉዳይ ንዝተኣሰሩን ናይ ሞት ፍርዲ ዝተበየነሎምን ኣይምልከትን እዩ።

ኣባላት ጸጥታ ንዓመት ሙሉእ ናይ ማእሰርቲ ወፈራ የካይዱ። ብ2005 ዝጀመርዎ ካብ ኣገልግሎት ናይ ዝሃደሙን ዶብ ሰጊሮም ዝኸዱ ወለድን በዓል ሓዳርን ምእሳር ቀጺሎሞ። ኣብ ዓይኒ ሕጊ ነዚ ከምዚ ዝዓይነቱ ምእሳር ዝምልከት ዓንቀጽ የልቦን።

ብታሕሳስ 2006 ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ናይ ዝሃደሙ ኣባላት ስድራ ቤት ብጸጥታ ተኣሲሮም ከብቅዑ፣ ኣብ ናይዚ ዓመት መወዳእታ ኣብ ትሕቲ ሕማቕ ኩነታት ይርከቡ። ከምቲ ዝበሃል ስድራ ቤት ሃደምቲ ኣብ ክንዲ ማእሰርቲ ናይ ገንዘብ መቕጻዕቲ ከፊሎም ከምዝተፋነዉ ዝሕብር ጸብጻብ ኣሎ።

ፖሊስ ኣብ ኣስመራ ዝርከባ ናይ ምሸት ናይ ትልሂት ቦታታት ንገለ ሰባት ኣሲሮም ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። እቶም ብ2006 ካብ ከምዚ ዝኣመሰለ ቦታት ዝተኣሰሩ ጌና ኣብ ቀይዲ ይሃልዉ ኣይሃልዉ ኣይተፈልጠን። እቶም ሽዑ ዝተኣሰሩ ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስታፍ ዝሃድሙን ኣብ ናይ ሃገር ድሕነት ኣስጋእነት ኣለዎም ዝተባህሉ እዮም ኔሮም።

መንግስቲ ድርብ ዜግነት ብወግዒ ኣይፈልጥን እዩ። ነዚ ዝእምት፣ ኣብዚ ዓመት ናይ ኤርትራን ናይ ካልኦት ሃገራት ዜግነት ዘለዎም (dual citizenship) ሰባት ካብቲ ብሃውሪ ዝካየድ ማእሰርቲ ኣየምለጡን። ናይዚ ማእሰርቲ ምኽንያት ናይ ሃገር ጸጥታ ንምሕላው እዩ ይበሃል። ሓደ ናይ ወጻኢ ዲፕሎማት እውን ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ኣብ ቀይዲ ኣትዩ። ኣብቲ ሃገር ናይ በርጌስ ክዳውንቲ ዝለበሱ፣ ወከልቲ ኣባላት ጸጥታ ኣብ ናይ ሰብ መንበሪ ገዛውቲ እናኸዱ ብዘይ ናይ ቤት ፍርዲ ፈቓድ ማእሰርቲ የካይዱ እዮም ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ። ኣባላት ጸጥታ ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ሃዲሙ ካብ ምባል ጀሚሮም ክሳብ ዘይተዘርዘረ ናይ ሃገራዊ ድሕነት ክስታት ምኽንያት ብምግባር ሰባት ከምዝኣስሩ ይንገር። ገለ ምስ ላዕለዎት ሰበ ስልጣን መንግስቲ ርክብ ዘለዎም፣ ነዚ ዝምድና ብምጥቃም፣ ብናይ ውልቆም ጽልኢ ሰባት የእስሩ እዮም ዝብሉ ጸብጻባት እውን ኣለዉ።

ዋላኳ ናይ መንቀሰቕሲን፣ ሃገራዊ ኣገልግሎት ከምዘማልኡ ዝሕብር ናይ መረጋገጺ ወረቐትን እንተለዎም፣ ኣባላት ጸጥታ ኣብ ዘካይድዎ ወፈራ ካብ ሰለስተ መዓልቲ ንዘይውሕድ ብዙሓት ሰባት ኣሲሮም።

መንግስቲ ንጋዜጠኛታትን ኣንጻር መንግስቲ ዝተዛረቡን ናይ ዘይተመዝገቡ እምነታት ኣባላት ብዘይ ሓጋዊ መስርሕ ክኣስርን ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ከእቱን ዝጀመሮ ስራሕ ቀጺሉዎ።

ኣብዚ ዓመት እዚ ብኣንጻር ናይ 2006፣ ኣብ ዓዓመት ዝግበር ናይ መንበሪ ፈቓድ መሐደሲ ገንዝብ ኣይከፈሉን ብምባል ኢትዮጵያውያን ዜጋታት ብፍላይ ኣይኣሰረን።

ብኣንጻር ናይ 2006 ኣባላት ማሕበር ሰራሕተኛታት ከም ዝተኣሰሩ ዝሕብር ዜና የልን። እቶም ብወርሒ ሕዳር 2005 ዝተኣስሩ ሰለስተ ናይ ሰራሕተኛታት ማሕበር መራሕቲ ኣብዚ ዓመት እዚ ተፈቲሖም።

ብ2002፣ ምስቶም 11 ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ. ላዕለዎት ኣባላት ባይቶ ምትእስሳር ኣለኩም ተባሂሎምን፣ ካብ ናይ ዲፕሎማሲያዊ ቦታኦም ተጸዊዖም ዝተኣስሩ ገለ ሰባት ጉዳይ ዝተመጻረየ ሓበሬታ የልቦን። 4 ዝኾኑ ኤርትራውያን ዲፕሎማት ንብዙሕ ዓመታት ዝተኣሰሩ ኣብ ዓመት መወዳእታ ጌና ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከቡ። ካብዚኣቶም ናይ ቻይና ኣምባሰደር ነበር ኤርምያስ ደበሳይ (ፓፓዮ)ን፣ ኣስቴር ዮውሃንስ፣ በዓልቲ ቤቱ ንወጻኢ ጉዳይ ሚኒስትር ነበር ጴጥሮስ ሰለሙንን ይርከብዎም። ናይ ወጻኢ ኤምባሲ ዝሰርሑ ዝነበሩ እሞ ካብ 2001 ጀሚሮም ዝተኣሰሩ ክልተ ዜጋታት ጌና ብዘይ ክሲ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከቡ። ክልተ ኣብ ካልእ ኤምባሲ ዝሰርሑ ዝነበሩ ዜጋታት ብ2005ን ብ2006ን ዝተኣሰሩ ሓደ ዜጋ ኣብዚ ዓመት እዚ ተፈቲሑ። እቲ ካልኣዩ ግን ጌና ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከብ። ኣብ ሓደ ናይ ዲፕሎማሲያዊ ሚሽን ዝሰርሑ ክልተ ዜጋታት፣ ወግዓዊ ስርሖም እናኣካየዱ እንከለዉ ብዘይ ክሲ ተኣሲሮም፣ ግንከ ኣብ ዓመት መወዳእታ ተፈቲሖም። ኣብዚ እዋን እዚ ካብ ኤርትራ ክወጽእ ዝደለየ ሓደ ናይ ወጻኢ ፓስፖርት ዝሓዘ ሰብ፣ ንሓደ ሰሙን ዝኸውን ካብ ምውጻእ ተኸልኪሉ።

መንግስቲ ኤርትራ ንብዙሓት ኣባላት ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ብዘይ ክሲ ኣብ ማእሰርቲ ምሓዝ ከምዝቕጽለ ጸብጻባት ይሕብሩ። ንነጻነት ካብ ኢትዮጵያ ኣብ ዝተኻየደ ኲናት፣ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ሓደ ዝዓጠቐ ውድብ ኔሩ።

መንግስቲ ኣብዚ እዋን ብዙሓት ሰባት ይኣስር ኣሎ። ግንከ ካብቶም ብዙሓት ብዘይ ክሲ ዝተኣሰሩ ሰባት፣ ኣብዚ ዓመት እዚ ቁጽሮም ዘይተፈለጠ፣ ኣብ ቤት ፍርዲ ከይቀረቡ ተፈንዮም ዝብሉ ዝተጋነኑ ጸብጻባት ኣለዉ። እዚኦም ኣንጻር መንግስቲ ተዛሪብኩም፣ ወይ ድማ ምስቶም ብ2001 ዝተኣስሩ ኣባላት ህ.ግ.ደ.ፍ. ምትእስሳር ኣለኩም፣ ብምባል እዮም ዝተኣሰሩን፣ ሕሉፍ እስላማውያንን ወይ ድማ ናይ ሽበራ ውድባት ኣባላት ተባሂሎም ዝተጠርጠሩ ይርከብዎም። ካብ 10 ዓመታት ንላዕሊ ዝተታሕዙ እሱራት ኣለዉ። እዚኦም ኣብ ቤት ፍርዲ ዘይቀረቡን ምስ ጠበቓ ምርኻብ ዕድል ዘይብሎም እዮም ይብል እቲ ጸብጻብ።

ሰ፤ ማእሰርትን ቀይድን ፍትሓዊ ፍርዲ ዘይምርካብ

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ነጻ ሕጋዊ ኣካል የፍቅድ። ሕጋዊ ኣካል ግን ድኹምን ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ፈጻሚ ኣካል ይርከብ። ናይ ኣብያተ ፍርዲ ናይ ብልሽውና ሽግር ብቐጻሊ ይርአ። ናይ ቤት ፍርዲ መስርሕ ባዕሎም ፈራዶ ዝኾኑ ተጋደልቲ ነበርን ብኣታቶም ዝጽሎን እዩ። ፈጻሚ ኣካል ኣብ ልዕሊ ሕጋዊ ኣካል ዝገብሮ ምቁጽጻር ቀጻሊ ኾይኑ ይርከብ። ቤት ጽሕፈት ፕረዚደንት ኣብ ክንዲ ቤት ፍርዲ፣ ሓደ ናይ ዜጋታት ጥርዓን ተቐባልን፣ ወይ ናይ ሽማግለ፣ ወይ ከኣ ናይ ህዝቢ ጉዳይ ኣሳላጢ ተራ ይጻወት። ናይ ኪኢላ ሰብ ሕጸረትን፣ ወሑድ መሳርሒ ገንዘብን ንሓጋጊ ኣካል ድኹም ስለዝገብሮ፣ መንግስቲ ፍትሓዊን ቁልጡፍ ብዝኾነ ኣገባብ ናይ ተኸሰስቲ ጉዳይ ከሳልጦ ዝኽእለሉ ዓቕሚ ተደሪቱ ይርከብ። ገለ ኽስታት ኣብ ቅድሚ ዳኛ ብግህዶ ተኻይዶም፤ ግንከ እቶም ጸጥታዊን ፖሊቲካውን ምኽንያት ዘለዎም ኣብ ቤት ፍርዲ ክቐርቡ ኣይተፈቕደን። ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታትን፣ ፈራዶን፣ ጠበቓታትን ካልኦት ኣብ ሓጋጊ ኣካልን መስርሕን ዝሳተፉ ዝነበሩ ኣብዚ እዋን እዚ ንሃገራዊ ኣገልግሎት ስለዝተወሰዱ፣ ናይቲ ኣካል ናይ ምስራሕ ዓቕሚ ትሒቱ ይርከብ። ነቶም ካብ መንግስታዊ ስራሕ ናብ ብሕቲ ናይ ጥብቅና ስራሕ ክዋፈሩ ናይ መስርሒ ፈቓድ ንዝሓተቱ፣ መንግስቲ ኤርትራ ፍቓድ ካብ ዘይህብ ሾሞንተ ዓመት ጌሩ።

እቲ ብ1997 ተዳልዩ ዝቐረበ ቅዋም፣ ኣብቲ ዓመት እቲ ብሃገራዊ ባይቶ ጸዲቑ። እዚ ቅዋም እዚ ንፍትሓዊ ፍርዲ ዝምልከት ዓንቀጻት ዘለዎ እዚ ቅዋም እዚ ግን ኣብ ግብሪ ኣይወዓለን። ብመስርሕ መንግስቲ፣ እቲ ሕጋዊ ኣካል ብናይ ፍትሐ ብሄር ኣካልን ፍሉይ ቤት ፍርዲን ዝቖመ እዩ። ናይ ፍትሐ ብሄር ናይ ፍርዲ ትካል ናይ ኮማዊን ኣውራጃውን እቲ ዝለዓለ ይግባይ ዝቐበል ላዕለዋይ ቤት ፍርድን የጠቓልል። ካብ ሲቪላዊ ክሳብ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ናይ ይግባይ መሰል ኣሎ። እዞም ኮማዊ ኣብያተ ፍርዲ ፍኹስ ዝበሉ ጉዳያት፣ ማለት ዝተኸሱሉ ጉዳይ ካብ $7,300 (110,000 ናቕፋ) ዝወሕድ ዝትመን ክኸውን እንከሎ እዮም ነቲ ክሲ ዝቕበልዎ። እቲ ክሲ ከም ቅትለት፣ ግህሰት (ብሓይሊ ምዕማጽ)ን፣ ዝኣመሰሉ ክብድ ዝበሉ እንተድኣ ኮይኖም ኣብ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ይስምዑ። ሓደ ዳኛ ነቲ ጉዳይ ባዕሉ ንበይኑ ይሰምዖ። ኣብ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ዝስምዑ ጉድያት ሰለስተ ደያኑ ይርከብዎ። ዝለዓለ ጥርዓን ማለት እቲ ክሲ ናይ መወዳእታ ይግባይ ዝስምዓሉ፣ ናብ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ክቐርብ እንከሎ ሓሙሽተ ደያኑ ዝሓዘ ኣካል ነቲ ጉዳይ ይሰምዖ።

ብቤት ጽሕፈት ፕረዚዳንት ዝምራሕ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ስርሑ ስርቅን፣ ናይ ንብረት ብዕልግናን፣ ገንዘብ ምጥፍፋእን ዝኣመሰሉ ከበድቲ ገበናት እዩ ዝምልከቶ ይበሃል። ኣብ ግብሪ ግን ናይ ምምሕዳር መምርሒ ናብተን ካልኦት ኣብያተ ፍርዲ ይልእኽ። ኣየኖት ክስታት እዮም ብፍሉይ ቤት ፍርዲ ዝስምዑ ዝውስን ቤት ጽሕፈት ዓቃበ ሕጊ እዩ።ኣብ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ጠበቓታት ክሰርሑ ኣይፍቐደን። እቶም ከም ዓቃበ ሕጊ ዝሰርሑ ደያኑ፣ ክሱሳት ባዕሎም ንጉዳዮም ይጣበቑ። ፍሉይ ቤት ፍርዲ ንፈጻሚ ኣካል ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ኣብ ልዕሊ ክሱሳት መቕጻዕቲ ክብይን ኣፍቂዱ እዩ። ዝበዝሕ ግዜ ኣብ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ዝቐርቡ ጉዳያት ብግህዶ ኣይኮኑን ዝስምዑ።

ኩሎም እቶም ኣብ ክልቲኡ ኣብያተ ፍርዲ ዝርከቡ ደያኑ ላዕለዎት ወተሃደራዊ ሓለፍቲ ነበር እዮም። እዚኣቶም ወግዓዊ ናይ ሕጊ ትምህርቲ ኣይቀሰሙን። እቲ ኣብ ልዕሊ ክሱሳት ዝብይንዎ ውሳነ ኣብ "ናይ ሕልና" ዝበሃል ድኣምበር ብስርዓት ሕጊ ዝተደገፈ ኣይኮነን። ነዚ ኣካል እዚ ዝድርቶ ናይ መቐጻዕቲ ገደብ የልቦን። ኣብ ዝሓለፈ ዓመት ፍሉይ ቤት ፍርዲ ናይ ሂወት ሕልፈት መቕጻዕቲ ኣይሃበን። ነቲ ክሱስ ዝተፈርደሉ ጉዳይ ከም ብሓድሽ ኣይክሰስን (double jeopardy) ዝብል ዓንቀጽ ሕጊ ብምጥሓስ፣ ቤት ጽሕፈት ዓቃቢ ሕጊ ብፍትሐ ብሄር ቤት ፍርዲ ዝበየኖ ጉዳይ እንደገና ብፍሉይ ቤት ፍርዲ ንኽስማዕ የፍቅድ። ብዙሕ ድኣ ኣየጋጥመን እምበር፣ ሓደ ሓደ ናብ ቤት ጽሕፈት ፕረዚደንት ዝቐረቡ ጥርዓናት፣ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ንጉዳዮም ዳግመ ግምት ንኽወሃቦ ጌሩ ይበሃል።

ህዝቢ ምስ ሕጋዊ ኣካል ብኮማዊ ኣብያተ ፍርዲ እዩ ዝራኸብ። ኣብዘን ናይ ህዝቢ ኣብያተ ፍርዲ፣ ፈራዶ ናይ ፍትሐ ብሄር ጉዳያት ክሰምዑ ከለዉ፣ ካልኦት ጉዳያት ድማ ገበናዊ ሕጊ ብዝፈልጡ ደያኑ ይስማዕ ። ኣብ ሓደ ሓደ እዋን እዚኣን ህዝባዊ ኣካላት ንገበናውን ናይ ፍትሐ ብሄር ጉዳያት ይስምዑን ይፈርዱ። ናይ ፍርዲ ኣገባብ መስርሕ ንምምዕባል ሚኒስትሪ ፍትሒ ዝህቦ ኣስተምህሮታት ኣለዎ።

ኣብ ፍርዲ ዝበጽሑ ክልተ ወገናት እንተድኣ ኣመንቲ ሃይማኖት ምስልምና ኮይኖም፣ ናይ ስድራ ቤትን ውርሻን ጉዳያት ናይ ሸሪዓ ሕጊ ብምምርኳስ ክፍረዱ ይኽእሉ። እዚ ናይ ሸሪዓ ኣገባብ ፍርዲ ኣብ ልዕሊ ኣካል ዝወርድ መቕጻዕቲ ኣየፍቅድን እዩ።

ኣገባብ ፍርዲ

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ መሰረታዊ መሰላት ናይ ክሱስ ዝሕሉ ፍሉጥ ዓንቀጻት ኣለዎ። ክሱስ ናብ ቤት ፍርዲ ብኣካል ክቐርብን ጠበቓ ናይ ምህላው መሰልን ኣለዎ። ግንከ ብዝሕ ዝበሉ ክሱሳት፣ ሰኣን ገንዘብ ጠበቓ ክቖጽሩን ከማኸሩን ኣይክእሉን እዮም። እቲ ዝወሃብ ሕጋዊ ሓገዝ ማለት ብመንግስቲ ዝምደብ ጠበቓ፣ ገለ ን10 ዓማውቲ ዘቕጽዕ ገበን ፈጸሞም ንዝበሃሉ ሰባት ጥራሕ እዩ ዝወሃብ። ኣብ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ክሱሳት ንኽሰስቶም ክብድህዎምን ክሓትዎምን መሰል ኣለዎም። ክሱሳት መረድኢ ከቕርቡን ንመሰኻኽር ክሓቱን፣ ናይ መንግስቲ መረዳእታ ናይ መእሰሪኦም ክፈልጥዎን፣ ይግባይ ክብሉን ከምኡውን ብቤት ፍርዲ ገበነኛ ምኻኖም ክሳብ ዘረጋገጽ፣ ከም ንጹሃት ክውሰዱ ዘረጋግጹ መሰላት ኣብ ግብሪ ኣለዉ። እዚ ኩሉ ናይ መከላኸሊ መሰላት ክሱስ፣ ኣብ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ንዝቐርብ ኣይምልከቶን ወይ ኸኣ ኣይክበረሉን እዩ።

ናይ ፖለቲካን ካልኦት ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ዝርከቡ እሱራትን

ኣብዚ ዓመት እዚ ብፍላይ ሓደስቲ ናይ ፖለቲካ እሱራት ኣለዉ ዝብል ዝተረጋገጸ ጸብጻብ የልቦን። እንተኾነ ግን ብሰንኪ ፖለቲካ፣ ብዙሓት ሰባት ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ኣትዮም ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ። ብ2001 ብዘጋጠመ ናይ ፖለቲካ ቅልውላው ዝተኣሰሩ ብዙሓት ኣለዉ። እዚኣቶም ኣንጻር መንግስቲ ተዛሪብኩም ወይ ኸኣ ኣንጻር መንግስቲ ምስ ዝኾኑ ሰባት ምትእስሳር ኣለኩም ተባሂሎም ዝተኣሰሩ እዮም። እዚኣቶም ኣብ ቤት ፍርዲ ኣይቀረቡን፣ ከምኡውን ሕጋዊ መሰሎም ንከኸብሩ ጠበቓ

ናይ ምምኻር ዕድል ኣይተዋህቦምን። ቀይሕ መስቀል ነዚኣቶም እሱራት ክበጽሕ ኣይተፈቐደሉን።

ናይ ፍትሐ ብሄር ሕጊ መስርሕን ኣገባብ ኣመዐራርዩኡን

ሰብኣዊ መሰላትና ብመንግስቲ ተገፊዑ ንዝበሉ ሰባት ብሕጊን ናይ ፍትሐ ብሄር ኣገባብን ጥርዓኖም ዘስምዐሉ መስርሕ ፍትሒ የልቦን። ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ብዙሓት ዝተቐየዱ ሰባት ኣለዉ። ከምኡ እውን ብኣብያተ ፍርዲ ዝተበየነ ኹሉ ኣብ ግብሪ ምውዓል ኣይክኣልን እዩ። እንተኾነ ግን ምስ ኣባላት ናይ ፈጻሚ ኣካል ዝምድና ዘለዎም ሰባት፣ ተጋደልቲ ነበርን፣ ርኹባት ማለት ሃብቲ ዘለዎም ሰባት ኣብ ቤት ፍርዲ ናይ ፍትሐ ብሄር ብይን ክረኽቡ ይኽእሉ እዮም።

ምምላስ ንብረት

መንግስቲ ብዘይ ካሕሳ ንብረት ሰባት ወሲዱ ዝብል ጸብጻባት ኣለዉ። ንኣብነት ብመስከረም 19 ኣብ ወረዳ ኦምሓጀርን ጉልጅን ናይ ዳግመ ህንጻ መደብ ዝሓለፎ ቦታ፣ መንግስቲ ንነበርቲ ብሓይሊ ኣልጊሱ ብምምዝባል፣ ካልኦት ሰባት ኣብቲ ቦታ ከምዝቕመጡ ጌሩ ዝብል ዘይተረጋገጸ ጸብጻብ ኣሎ። ቅድሚ ነጻነት ካብ ወጻእተኛታት ንዝተሃገረ ንብረት መንግስቲ ጌና ካሕሳ ኣይሃበን ወይ ውን ንዋናታቱ ኣይመለሰን። ብድሕሪ ብ2005ም ብ2006ን ናይ ዘይመንግስታዊ ትካላት(ኤንጂኦ) ብሓይሊ ምዕጻዉ፣ መንግስቲ ናይዘን ትካላት ንብረትን ኩሉ ከረክብዎ ደሪኹ። እዚ ኣቑሑት እዚ ንኮምፕዩተራትን፣ ሓተምትን፣ መኻይንን ዝምልከት እዩ። ብተወሳኺ ናይተን ዘይተመዝገባ እምነታት ንብረት እውን ወሲዱ ዝብል ጸብጻብውን ኣሎ።

ሸ፤ ምትእትታው ኣብ ብሕታዊ ናብራን፣ ስድራ ቤትን፣ መንበሪ ገዛን፣ ርክብን

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ መሰል ብሕትና ክድፈር ኣይፈቅድን። መንግስቲ ግን ነዚ መሰል ብሕትና ይግህስ።

ካብ ኣስገዳድ ሃገራዊን ወተሃደራዊን ኣገልግሎትን ዝሃደሙ ውልቀሰባት ወለዲ ናይዞም ዝሃደሙን ንምሓዝ፣ መንግስቲ ወተሃደራትን ፖሊስን ኣብቲ ሃገር ኣዋፊሩ። ነዚኦም ንምርካብ ኣብ መንገዲ ጠጠው እናበልካ ፍተሻ ብምክያድ ኣብ ጽርግያ ብምግፋፍ፣ ኣብ ነፍስ ወከፍ ገዛ እናኸድካ ምፍታሽን ብዝኣመሰሉ ኣገባባት ኣብ ግብሪ ኣውዒልዎ። ኣባላት ጸጥታ ካብ ኣገልግሎት ናይ ዝሃደሙ ወይ ከኣ ንወጻኢ ናይ ዝኸዱ ሰባት ወለዲ ምእሳር ዝዓለመ ስራሕ ይቕጽሉ ኣለዉ። ወለዲ ነቲ ዝሃደመ ውሉዶም ክመልስዎ ወይ ከኣ ብገንዘብ $3,300 (50,000 ናቕፋ) መቕጻዕቲ ንኽኸፍሉ ገዲዱ። ነዚ መቕጻዕቲ ክኸፍሉ ዝተገደዱ ስድራ ቤትታት ብብግዜኡ ኽኸፍሉ ወይ ውን ብንብረት ክሽፍንዎ ይኽእሉ። ብተወሳኺ ኣብዚ ዓመት እዚ፣ መንግስቲ ሰበ ሓዳር ናይቶም ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝሃደሙ ወይ ከኣ ናብ ወጻኢ ዝኸዱ ሰባት ኣሲሩን፣ ንወጻኢ ንኸይከዱ ከልኪሉ ይርከብ።

ኣባላት ጸጥታ ኣተኩሮኦም ኣብ እኩባት ኣባላት ናይ ዘይተመዝገቡ እምነታት ይቕጽል፣ እንተኾነ ከም ናይ ዝሓለፈ ዓመት ናይ ወጻእተኛታት ገዛውቲ ፈተሻ ኣካይዶም ዝብል ጸብጻብ የልቦን።

መንግስቲ ብዘይ ናይ ቤት ፍርዲ ፍቓድ፣ ኢ.መይልን፣ ብስልኪ ዝግበር ርክባት ጠሊፉ። ኣብ ውሽጢ ህዝቢ ኮይኖም ንህዝቢ ዝስልዩ፣ ብዙሓት ናይ ጸጥታ ልኡኻት ተዘርጊሖም ኣለዉ ዝብል እምነት ኣሎ።

ብሕታዊ ገዛውትን፣ ንግዳዊ ትካላት ናይ ውልቃውያን ዜጋታትን፣ ሃይማኖታዊ ውድባትን፣ ብላዕለዎት ሓለፍቲ ሰራዊትን መንግስትን ተወሲዶም ዝብል ጸብጻባት ኣሎ። ድሕሪ ምውሳድ ነቲ ገዛውቲ፣ ናይ ላዕለዎት ሓለፍቲ መንበሪ ኣባይቲ ጌሮሞ፣ ወይ ከኣ ንመንግስታውን ወተሃደራውን ስራሕ ኣውዒሎሞን፣ ከምኡውን ዋንነት ንብረት ናብ ላዕለዎት ሓለፍቲ መንግስትን ወተሃደራትን ኣመሓላሊፎሞ ይበሃል።

ኣብ ምጽዋዕ ንህላወ ፕረዚደንት የስግእ ብዝብል ምኽንያት፣ ብ2006 ንነበርቲ ካብ ገዛውቶም ኣልቒቖም ናብ ካልእ ከምዝሰፍሩ ጌሮም ዝብሉ ጸብጻባት ኔሮም። ኣብዚ ግዜ እዚ ኣባይቲ ናይ ውልቀ ሰባትን ናይ ንግዲ ትካላት ብዘይ እኩል ካሕሳ ብትእዛዝ መንግስቲ ፈሪሶም።

ኣብዚ ዓመት እዚ መንግስቲ ወለዲ ኣብ መዓስከር ሳዋ ንዘለዉ ደቆም ምብጻሕ ከልኪሉ። ሳዋ ኣብ ጽምዋ ዝርከብ ናይ 12 ክፍሊ ዝመሃሩሉ ብመንግስቲ ዝካየድ መዓስከር እዩ።

ኣብ ሃገር ናይ ዘሎ ሓደ ሰልፊ ኣባልነት (ህ.ግ.ደ.ፍ.) ግድነታዊ ኣይኮነን ይብሃል። ብግብሪ ግን ኣብ መንግስቲ ንዝሰርሑን ካብ ኣገልግሎትን፣ ናብ ናይ መንግስቲ ትካላት ዝተመደቡ ዜጋታት ብሓይሊ ኣብ ህ.ግ.ደ.ፍ. ኣባላት ንክኾኑ ጸቕጢ ኣሎ ይበሃል። ተራ ዜጋታት ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ. ኣኼባ ንኽሳተፉ ይግደዱ። ናይ መግቢ መውሃቢ ወረቐት ክትክልኡ ኢኹም ብዝብል መፈራርሒ ተጠቒሙ ንተሳተፍነቶም የረጋግጽ። መንግስቲ ቅድሚ ነጻነት ንኢትዮጵያ ዝድግፉን ወይ ናይ ሓንቲ ሰልፊ ኣባላት ኔሮም ንዝብሎም ዜጋታት ጨቒኑ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ።

ክፍሊ 2፤ ሲቪላዊ ነጻነት ምኽባርን ከምኡውን ካልኦት ጉዳያትን

ሀ፤ ናይ ሓሳብካ ምግላጽ መሰልን ናይ ፕረስ ነጻነትን

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ናይ ምዝራብን፣ ሓሳብካ ናይ ምግላጽን፣ ናይ ፕረስን ነጻነትን መሰል ይዕቅብ። ኣብ ግብሪ ግን መንግስቲ ነዘን መሰላት እዚኣተን ኣጊዱወን ይርከብ። ዜጋታት ኣብ ብሕቲ ይኹን ኣብ ግሁድ፣ ንመንግስቶም ናይ ምንቃፍ መሰል የብሎምን። ዝነቀፉ ወይ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ኣትዮም ወይ ተኣሲሮም። ስለዚ ብሓፈሻኡ ነቐፌታ ንኽይርከብ፣ መንግስቲ ንብሕታዊ ፕረስ ኣጊዱ። ዝበዝሑ ነጻ ጋዜጠኛታት ድማ ወይ ናብ ወጻኢ ሃዲሞም ወይ ከኣ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ኣትዮም ይርከቡ ኣለዉ። ነቶም ዝተረፉ ጋዜጠኛታት፣ መንግስቲ እናኣፈራርሐ ነብሰ እገዳ ንኽገብሩ ኣገዲዱ።

ናይ ብዙሓን መራኽቢታት ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር መንግስቲ ይርከብ። እዚኣተን ሰለስተ ጋዜጣታት፣ ክልተ መጽሄታት፣ ሓንቲ ናይ ረድዮ ትካልን ሓንቲ ናይ ተለቭዥንን

ነቑጣን እየን። ውልቃዊ ዋንነት ናይ ብሮድካስት (መራኸቢ ብረድዮን ተቪን) ብሕጊ ኣየፍቅድን እዩ። ውልቀሰባት ሳተላይትን ካብ ኣህጉራዊ ማዕከናት መራኸቢ ንኽገዝኡ ይፍቀደሎም እዩ። ናይ ሃይማኖታውያን ኣህጉራዊ ትካላት ብጽሑፍ ዝወጽእ ሕታማት ብናይ መንግስቲ ሳንሱር ክሓልፍን ቅድሚ ምዝርግሑ ትሕዝትኡ ከፍቅድ ኣለዎ። ሃይማኖታውያን መራኸብታት ኣህጉራውያን ውድባት ብዛዕባ ፖለቲካን መንግስታዊ ፖሊሲታት ኽይዛረቡ ዝጸንሐ እገዳ ይቕጽል ኣሎ። ናይ ፕረስ ሕጊ ካብ ዝተኸልከለ መጽሄታት ወሲድካ እንደገና ምሕታም ይኽልክል እዩ። ኣብቲ ሃገር ዘለው ናይ ዲፕሎማስያውያን ሚሽናት ዝወጽእዎ ጽሑፋት ብዘይ ፍቓድ ኣብ ናይ መንግስቲ ማዕከናት ክዝርጋሕ ኣይክእልን እዩ።

መንግስቲ ክልተ ናይ ወጻኢ ናይ ዜና ማዕከናይ ዝውክሉ ጋዜጠኛታት ኣብቲ ሃገር ክሰርሑ ፈቒዱ። እንተኾነ ግን ነቲ ዝረኸብዎ ዜናታት ናብ ማዕከናቶም ንኽሰዱ ጸጸኒሑ ይኽልክል። ሓደ ሳልሳይ ጋዜጠኛ ዜና ከመሐላልፍ ተኸልኪሉ ድሕሪ ምጽናሕ፣ ነቲ ሓበሬታ ክረክብ ዘኽኣልዎ ናይ ዜና ምንጪታት ኣስማት ንመንግስቲ ክህብ ተሓቲቱ ምስኣበየ፣ ካብ ሃገር ተሰጕጉ። እቲ ንኣርባዕተ ዓመታት ዝኣክል ተኣሲሩ ዘሎ ሽወደናዊ ዜጋ ጋዜጠኛ፣ ንሕክምና ብወርሒ ሕዳር 2005 ወጺኡ ኔሩ። ድሕሪ ቁሩብ መዓልቲ ግን ናብ ማእሰርቲ ተመሊሱ። ኣብዛ ዓመት መወዳእታ ጌና ብዘይ ክሲ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከብ።

ኣብዚ ዓመት እዚ ኣባላት ጸጥታ ብዙሓት ጋዜጠኛታት ኣሲሮም። ንኣብነት ኣብ ናይ ዓመት መፈለምታ ዝተኣሰረ ጋዜጠኛ ኢዮብ ከሰተ፣ ብዘይ ሕጋዊ መስርሕ ካብ ሃገር ክወጽእ ስለዝተታሕዘ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ኣትዩ። ጳውሎስ ኪዳነ ዝተባህለ ናይ ኤሪ ቲቪን ረድዮ ድምጺ ሓፋሽ ጋዜጠኛ ብወሒ ሰነ ናብ ዶብ ሱዳን ኣቢሉ ከምልጥ እንከሎ ሞይቱ።

ገለ 15 ዝኾኑ ብ2001 ዝተኣሰሩ ደቂ ሃገር ጋዜጠኛታት ኣብ መወዳእታ ናይዚ ዓመት እዚ ጌና ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከቡ ኣለዉ።ብወርሒ የካቲት ዝተረኸበ ጸብጻብ ከምዘረድኦ፣ ካብ 2001 ጀሚሩ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ዝኣተወ ጋዜጠኛ ነበር ፍስሃየ “ጆሽዋ” ዮውሃንስ ኣብ ቤት ማእሰርቲ ሞይቱ ይብል። ፍስሃየ ኣብ ቀይዲ ዝኣተወሉ ምኽንያት፣ ንፕረዚደንት ዝነቅፍ ቅሉዕ ደብዳበ ኣብቲ ንሱ ዘዳልዋ ዝነበረት መጽሄት ስለዘውጸአ እዩ።

ዶብ ኣልቦ ናይ ጋዜጠኛታት ማሕበር ከም ዝሓበሮ፣ ኣብዚ ናይ ዓመት መወዳእታ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ዝርከቡ እዞም ዝስዕቡ እዮም። ናይ ኤሪ ቲቪ ኣሕመድ “ባህጃ” ኢድሪስ፣ ጆኒ ሂሳቡ፣ ሰናይት ተስፋይ፣ ፋቲሓ ካለድን፣ ኣሚር ኢብራሂምን ይርከብዎም። ናይ ድምጺ ሓፋሽ ሰራሕተኛታት ዳኔኤል ሙሴን ተመስገን ኣባይን፣ ብተወሳኺ ናይ ኤርትራ ማዕከን ዜና የማነ ሃይለን ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ኣለዉ። ብዘይካ ሂሳቡ፣ ኩሎም ኣብ ባረንቱ ናይ ቀይዲ ማእከል ክእሰሩ እንከለዉ፣ ሂሳቡ ግን ኣብ “ኣጂፕ” ዝስመ ናይ ኣስመራ ናይ ፖሊስ ማእከል ይርከብ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ።

ገለ ካብቶም ትሽዓተ ብወርሒ ታሕሳስ 2006 ዝተኣሰሩ ናይ ሚኒስትሪ ዜና ጋዜጠኛታት ተፈቲሖም፣ ዝተረፉ ግን ጌና ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከቡ።

ከም ናይ ዝሓለፈ ዓመት ዘይኮነ፣ መንግስቲ ንናይ ወጻኢ ጋዜጠኛታት መውጽኢ ቪዛ ክሊኡ ዝብሉ ጸብጻባት የለውን። እንተኾነ ግን ካብ ምውጻእ ዘደናጎይዎም ናይ ወጻኢ ዜጋታት ኣለዉ።

ናይ ኢንተርነት ነጻነት

ወግዓዊ ናይ መንግስቲ እገዳ ኣንጻር ኣገልግሎት ኢንተርነት እኳ እንተዘይልቦ፣ ኩሉ ናይ ኢንተርነት ኣገልግሎት ዝጥቀም ትካል፣መንግስቲ ብዝቋጻጸሮ መርበብ ጥራሕ እዩ ክጥቀም ዝፍቀደሉ። መንግስቲ ዕብይ ዝበለ ክፋል ናይተን ሰለስተ ናይ ኢንተርነት ኣገልግሎት ወሃብቲ ይውንን እዩ። ኣብ ከተማታት ኢንተርነት ቁሩብ መሳለጢ ከፊልካ ኣብ እንዳ ሻህን፣ ቡንን ("ካፈ")፣ ወይ ብናይ ውልቀሰብ ናይ ገዛ ኣገልግሎት ክርከብ ይከኣል እዩ። መንግስቲ ብኢንተርነት ዝካየድ ርክባት ጠሊፉ ይዕዘብ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ።

ብዛዕባ እቲ ኣብ ወርሒ መስከረም 2006፣ ብመንግስቲ ብዘይ ተፈልጠ ምኽንያት ዝተዓጽወ ናይ ኢንተርነት ኣገልግሎት ትካል ሓበሬታ የልቦን።

ናይ ምፍላጥ (ኣካዳሚያዊ) ነጻነትን ባህላዊ ጉዳያትን

መንግስቲ ናይ ምፍላጥ ነጻነት ዓጊቱ ይርከብ። ማለት ናይ ሓሳባት ምግላጽ ነጻነት፣ ናይ ተመሃሮ ናይ ምንቅስቓስ መሰልን፣ ከምኡውን ናይ ምእካብ ኣብ ኣካዳምያዊ ትሕዝቶ ደሪቱ ይርከብ። ብ2002 ዝወጸ ናይ መንግስቲ ትእዛዝ ንኣስመራ ዩኒቨርሲቲ ዝኸፋፍል ትእዛዝ፣ ውጺኢቱ ናይቲ ዩኒቨርሲቲ ታሕተዋይ ጸፍሒ መጽናዕቲ (undergraduate) ምዕጻው እዩ። በዚ ምኽንያት እዚ ትምህርቶም ክቕጽሉ ዝደልዩ ተመሃሮ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ንኽመሃሩ ተኣጊዶምን ኣብ ክንድኡ ኣብ ማይ ነፍሒ ዝርከብ ናይ መንግስቲ ቴክኒካዊ ቤት ትምህርቲ ንኽኣትዉ ተገዲዶም። ኣብ ካልኣይ ደረጃ ዝርከቡ ተመሃሮ ዝቕጽል ዓይነት ትምህርቲ ባዕሎም ንኽይመርጹ ተኸልኪሎም። እንታይ ድኣ ኣብቲ ናይ ካልኣይ ደረጃ መሰጋገሪ ፈተና ዝረኸብዎ ነጥቢ መሰረት ብምግባር፣ ናብ ቅደም ተከተል ዘለዎ ተክኒካውን ስሩዕን ዝኾነ ተግባረ ኢድ (ቮከሽናል) ፕሮግራም ከምዝመዝገቡ ተጌሩ። ነዚ ፈተና ዝወሰዱ ተመሃሮ ኣብ መዓስከር ሳዋ ወተሃድራዊ ኣገልግሎት ዝወድኡ ወይ ከኣ ብምኽንያት ናይ ጥዕና ጉድለት መረጋገጺ ወረቐት ዘለዎም ጥራሕ እዮም። ውሑድ ናይ ላዕለዋይ ደረጃ (ግራጅወት) ትምህርቲ ኣብቲ ዩኒቨርሲቲ ኣሎ። ሓደሽቲ ተመሃሮ ንኽምዝግብ ዘይተፈቕደሉ ናይ ሕጊ ክፍሊ ትምህርቲ ተዓጽዩ ይርከብ።

ንገለ ኣብ ወጻኢ ከይዶም ትምህርቶም ክቕጽሉ ዝደለዩ ተመሃሮ፣ መንግስቲ ናይ መውጽኢ ፍቃድ (ቪዛ) ምሃብ ኣብዩ። ናብ ወጻኢ ንዝለዓለ ትምህርቲ ወይካኣ ንምብጻሕ ክኸዱ ዝደለዩ ኣካዳምያውያን፣ ናይቲ ዩኒቨርሲቲ ካብ ናይ ዩኒቨርሲቲ ፕረዚደንት ከምኡውን ናይ መንግስቲ ፍቓድ ኣቐዲሞም ክረኽቡ ኣለዎም።

ኣብ ሲኒማታት ዝርአ ፊልም መንግስቲ ይዕዘቦን ይቋጻጸሮን። ኣህጉራዊ ናይ ፊልም ፌስቲቫል'ውን መንግስቲ ብቐረባ ይከታተሎን ፊልምታት ንኽዝርግሑ ፍቓድ ክህብ ኣለዎ።

ለ፤ ብሰላም ናይ ምእካብን ማሕበራት ናይ ምቛም መሰላትን

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ነጻነት ናይ ምእካብን ምውዳብን መሰል ይዕቅብ። መንግስቲ ግን ነዚ መሰል እዚ ክፍቅድ ኣይተራእየን። ካብ ሰለስተ ንላዕሊ ሰባት ንኽእከቡ እንተድኣ ደልዮም፣ ፈቓድ ካብ መንግስቲ ክምጽኡ ይግደዱ። ናይዚ ፈቓድ እዚ ምህላውን ዘይምህላውን ምክትታል ግን ሓላፊነት ጥራሕ እዩ ዝካየድ።

ኣብዚ ዓመት መወዳእታ ብዛዕባ እቶም ብግንቦት 30፡ 2006፣ ኣርብዓ ዝኾኑ ደቀንስትዮን ሽማግለታትን ናብ ቤት ጽሕፈት ፕረዚደንት ድሕሪ ምእካቦም፣ ብኣባላት ጸጥታ ዝተኣሰሩ ሰባት ጉዳይ ሓበሬታ የልቦን። ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ኣልጊሶም ንወጻኢ ሃዲሞም ንዝተባህሉ ደቆም ምስጠፍኡ፣ መንግስቲ ንኣቦታቶም ስለዝኣሰረ፣ ድሃዮም ክሓቱ እዮም ቀሪቦም ኔሮም።

ብዘይካ ህ.ግ.ደ.ፍ. ካልእ ፖሊቲካዊ ሰልፊ ኣይፍቀድን።

ሐ፤ ናይ እምነት ነጻነት

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ናይ እምነት ሓርነት የፍቅድ እዩ። መንግስቲ ግን ኣብ ግብሪ ነዚ መስርሕ እዚ ይእግድ። ኣብዚ ዓመት እዚ ክእከቡ ዝተፈቕደሎም ኣባላት ኣርባዕተ እምነታት ጥራሕ እዮም። እዚኣቶም፤ ኦርቶዶክስ፣ ናይ ምስልምና ኣመንቲን፣ ካቶሊክን፣ ናይ ወንጌላዊት (ኣብ ትሕቲ ጽላል ናይ ሉተራን ዓለማዊ ፈደረሽን ዝሓቁፍ ናይ ፕሮተስታንት ኣብያተ ክርስትያናት ዝርከብ) እዮም። ኣባላት ጸጥታ ኣብ ልዕሊ ናይ ዘይተመዝገቡ እምነታት ኣባላት ዘከይድዎ ክሳብ ሞት ብዘብጽሕ ኣገባብ ምስንባድን፣ ምስቓይን፣ ምእሳርን፣ ምግፋዕን ይቕጽልዎ ኣለዉ።

ኣባላት ጸጥታ ኣብዚ ዓመት እዚ ብሰንኪ እምነቶም ንዝተኣሰሩ ሰባት ብዝተፈላለየ ናይ መቕጻዕቲ ኣገባባት ጌሮም ከሳቕይዎም ይርከቡ። ኣእዳውን ኣእጋርን ቐዚፍካ ምእሳር፣ ኣብ ብርቱዕ ጸሓይ ምስጣሕን፣ ማህረምትን ዝኣመሰሉ ኣገባባት ተጠቒሞም። ከምኡ እውን ብዙሓት እሱራት ክፍትሑ ምእንቲ እምነቶም ከም ዝኽሓዱ ዘረጋግጽ ወረቐት ክፍርሙ ከምዝተገደዱ ተሓቢሩ። እቶም ነዚ ዓይነት ወረቐት ምፍራም ዝኣበዩ፣ ኣዝማዶም ኣብ ክንድኦም ክፍርሙ ከምዝተሓተቱ ይንገር። ብ2006 ክልተ ሰባት ኣብ ናይ ብሕቲ ገዛ፣ ቅዳሴ ኣካይድኩም ተባሂሎም ድሕሪ ምእሳሮም፣ ብዝወረዶም ጉድኣትን ናይ ማይ ጽምእን፣ ካብ ዓዲ ኳላ ውጽእ ኢሉ ኣብ ዝርከብ ወተሃደራዊ መዓስከር ሞይቶም።

ኣብ ወርሒ የካቲት፣ ንሓደ ወዲ ተባዕታይ ኣብ ዓሰብ ዝርከብ ወተሃደራዊ መዓስከር ሓለፍቲ መንግስቲ ኣሳቒዮም፣ ኣብ ሞት ከምዝበጽሐ ጌሮሞ ዝብል ዘይተረጋገጸ ጸብጻብ ኣሎ። እዚ ሰብ እዚ ኣብ ሓደ ናይ ዝተኸልከለ ናይ ወንጌላዊት ቤተ ክርስትያን ጸሊኻ ብዝብል ምኽንያት እዩ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ዝኣተወ። ኣብ ወርሒ መስከረም ኣብ ሳዋ ወተሃደራዊ መዓስከር ካብ 18 ወርሒ ንላዕሊ ዝተኣሰረት ጓል ኣንስተይቲ፣ ሓለፍቲ መንግስቲ ብዘውረዱላ ስቅያት ኣብ ሞት በጺሓ ዝብል ጸብጻብ

ኣሎ። ናይዚ ስቅያት እዚ ጠንቂ እስርቲ እምነታ ዝኽሕድ ወረቐት ምፍራም ስለ ዝኣበየት እያ።

ኣብዚ ዓመት እዚ ብዙሓት ኣባላት ዘይምዝጉባት እምነታት (ዝበዝሑ ወንጌላውያን) ከምዝተበሳበሱን፣ ከምዝተኣሰሩን፣ ከምዝተሳቐዩን ተሓቢሩ። እዚኣቶም ሃገራዊ ኣገልግሎት ስለዘይፈጸሙ እዮም ኣብ ወተሃደራዊ ኣብያተ ማእሰርቲ ዝርከቡ። ኣብቶም እሱራት ብዙሓት ደቂ ኣንስትዮን ካህናትን ይርከብዎም። ብርክት ዝበሉ ንእምነቶም ዝኸሓዱ ተፋንዮም እዮም። ኣይንኽሕድን ዝበሉ ብርክት ዝበሉ ሰባት ግን ጌና ኣብ መላእ ሃገር ዝርከቡ ሲቪላውን ወተሃደራውን ኣብያተ ማእሰርቲ ተዳጒኖም ኣለዉ። ገሊኦም ንሓጺር እዋን ክእሰሩ ከለዉ፣ ገለ 2,000 ዝኾኑ ግን ክሳብ ናይዚ ዓመት መወዳእታ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ከምዝርከቡ ናይ ዘይመንግስታዊ ትካል ኮምፓስ ዲረክት ሓቢሩ።

ኣብ ወርሒ ግንቦት ሓለፍቲ መንግስቲ ካብ 80 ንላዕሊ ዝኾኑ ኣባላት ዘይተመዝገባ እምነት ቤተ ክርስትያን ድሕሪ ምእሳሮም፣ ኣብ ወርሒ ሰነ ንኹሎም ፈቲሖሞም።

ኣብ ወርሒ ሕዳር 2006 ንካህናትን ኣቕሽሽትን ካብ ሃገራዊ ኣግልግሎት ነጻ ዝገብሮም ዝነበረ ሕጊ ዘፍርስ ኣዋጅ ድሕሪ ምውጽኡ፣ መንግስቲ ንኣርባዕቲኣን እምነታት ውድባት፣ ኣስማት ናይቶም ንወተሃደራዊ ኣገልግሎት ዝበጽሑ ኣስማት ናይ ኣቕሽሽትን ካህናትን ካልኦት ናይ ሃይማኖት ሰራሕተኛታት ከረክቡ ሓቲቱ። እቶም ሰለስተ ሕራይ ክብሉ ከለዉ፣ ናይ ካቶሊክ ቤተ ክርስትያን ነቶም ዝተባህሉ ሰባት መተካእታ ናይ ወተሃደራዊ ኣገልግሎት ክድለየሎምን ናይ ሃይማኖት ሰራሕተኛታት ዝሳተፍዎ ወተሃድራዊ ኣገልግሎት ጊዜ ደረት ክግበረሉ ሓቲቱ።

ብድሕር እዚ ኣብ ወርሒ ነሓሰ፣ መንግስቲ ናይ ካቶሊክ ቤተ ክርስትያን ብ1995 ብዝወጸ ኣዋጅ ክድረት ጠሊቡ። እዚ ናይ ሃይማኖታውያን ውድባት ስራሓት ብኽቱር ዝድርት ኣዋጅ እዩ። ብሕዳር 2006 መንግስቲ ን12 ዝኾኑ ናይ ወጻኢ ካቶሊካውያን ካህናትን ደናግልን ናይ መንበሪ ፍቓድ ምሕዳስ ብምእባይ ካብ ሃገር ንኽወጹ ኣዚዙ። እዚ ጉዳይ ናይ ኢሚግሬሽን ጉዳይ ድኣምበር ምስ ናይ ሃይማኖትን ናይ ካቶሊክ ቤተ ክርስትያን ነጻነት ዝዛመድ ከምዘይኮነ ሓደ ናይ መንግስቲ ሓላፊ ገሊጹ። ብተወሳኺ ናይ ካቶሊክ ቤተ ክርስትያን ንብረት ብመንግስቲ ተወሲዱ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ።

ኣብዚ እዋን እዚ ኦርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስትያን ኣብ ትሕቲ ፍጹም ቁጽጽር መንግስቲ ይርከብ። ብጥሪ 2006 ቅዱስ ሲኖድ፣ ናይ ኦርቶዶክሳዊ ቤተ ክርስትያን ብጸቕጢ መንግስቲ፣ ንፓትርያርክ ኣቡነ ኣንጦንዮስ ውግዘት ከምዝፈጸሙን ናይ ቤተ ክርስትያን መሰረታዊ እምነት ኣይተኸተሉን ብዝብል ምኽንያት ኣውሪዶሞም። ሽዑ እቲ ሲኖድ ሓድሽ ፓትርያርክ ዲዮስኮሮስ መሪጹ። እቶም ካብ ስልጣኖም ዝወረዱ ፓትርያርክ ኣብ ማሕዩር (ካብ ገዝኦም ከይወጹ ተኣጊሮም) ይርከቡ። ኣቡነ ኣንጦንዮስ ክሳብ ናይዚ ዓመት መወዳእታ ናይ ዲዮስኮሮስ ኣመራርጻን ኩነታት ኦርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስትያትን ክብድህዎ ይርከቡ። መንግስቲ ብነሓሰ 2005 ዝመረጾቶ ኣመሓዳሪ ኦርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስትያን ተራ ሰብ ኮይኑ ከም ሓለቓ ቤተ ክርስትያን የገልግል

ኣሎ። እዚ ሰብ እዚ ኣባል ክህነት ኣይኮነ ወይ ድማ ከምቲ ሕጊ ቤተ ክርስትያን ዝጠልቦ ብፓትርያርክ ዝተመዘዘ ኣይኮነን።-

ካብ ወርሒ ታሕሳስ 2006 ጀሚሩ መንግስቲ፣ ብኣመንቲ ኦርቶዶክሳዊ ቤተ ክርስያትን በብሰሙኑ ዝዋጻእ ሞባእ ናይ ምውሳድ ልምዲ ጀሚሩ። እቲ በመንግስቲ ተመዚዙ ዝሰርሕ ኣማሓዳሪ፣ መንግስቲ ነዚ ሞባእ ንናይ ካህናት ክፍሊትን ንድኻታት መሐገዚ ኣውዒልዎ ዝብል መግለጺ ሂቡ።

መንግስቲ ንኣባላት ኦርቶዶክሳዊ ቤተ ክርስትያን መድሃኔ ኣለም ብቐጻሊ ክሃድኖምን፣ ክኣስሮምን፣ ክከታተሎምን፣ ከፈራርሖምን ይርከብ ኣሎ። ንመድሃኔ ኣለም ቤተ ክርስትያን ዝመርሑ ዝነበሩ ሰለስተ ካህናት፣ ብጥቅምቲ 2004 ድሕሪ ምእሳሮም ክሳብ ሎሚ ብዘይ ክሲ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ይርከቡ ኣለዉ።

ኣብ ወርሒ መስከረም 2006 ንብረት ቃለ ህይወት ቤተ ክርስያትን ኣብ ኢድ መንግስቲ ከረክብ ተኣዚዙ ዝብል ጸብጻብ ኣሎ።

ሰረተን ኣብ ሃይማኖ ዝኾና ናይ እምነት ውድባት ትካላት (ኤን.ጂ.ኦ.)፣ ኣብ ፖሊቲካዊ ንጥፈታት ንኸይሳተፉ መንግስቲ ኸልኪሉ። ከምኡውን ቤት ጽሕፈት ሃይማኖታዊ ጉዳያት ነዚ ትእዛዝ እዚ ንኽተግበር ምክትታል ይገበር።

እቶም ብቑጽሪ ውሑዳት ዝኾኑ ናይ ዮሆዋ መሰኻኽር (Jehovah's Witnesses) ተኸተልቲ ብመሰረት እምነቶም ኣብ ረፈረንደም ኣይተሳተፉን። ብተወሳኺ ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስታፍ ዝኣብዩ ገለ ሰባት ዝርከብዎ እዚኣ ናይ ዮሆዋ መሰኻኽር እምነት፣ መንግስቲ ንተኸተልታ ካብ ምህዳንን ምእሳርን ኣየዕረፈን። መንግስቲ ንዝኾነ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝኣብዩ ኣባላት የሳቒ እዩ። ንኣብነት ካብ ኣመንቲ ምስልምና ንዝኣበዩ ሰባት ዝምልከት ጉዳይ ኣሎ። ንኣባላት ዮሆዋ መሰኻኽር ግን፣ ብፍላይ ዝያዳ ኣቓልቦ ብምሃብ የሳቕዮም። ቅድሚ ሎሚ መንግስቲ ንኣባላት ዮሆዋ መሰኻኽር ካብ መንግስታዊ ስርሓት ሰጒጒዎም ኔሩ። ብዙሓት ካብኣታቶም ካብ ናይ መንግስቲ ገዛውቲ ተሰጒጎምን ካብ ምክራይ እውን ተኸልኪሎም ኔሮም። ብተወሳኺ ፓስፖርትን መውጽኢ ቪዛ ተኸሊኦም ጥራሕ ዘይኮነ፣ ነቲ ብሕጊ ዝረኸብዎ ናይ መንነት ወረቐትውን ተሓዲጎም፣ ሓድሽ ከየውጽኡ ተኸሊኦም።

ናይ ዮሆዋ መሰኻኽር ቤት ጽሕፈት ሕጋዊ ቤት ምኽሪ ከምዝሕብሮ፣ 22 ኣመንቲ ዮሆዋ ብዘይ ክሲ ኣብ ማእሰርቲ ይርከቡ። ብሕጊ ሃገራዊ ኣግልግሎት ንዝኣበየ መቕጻዕቱ 3 ዓመት ክኸውን እንከሎ ሰለስተ ካብዚኦም ናይ ዮሆዋ መሰኻኽር ግን፣ ልዕሊ 11 ዓመት ተኣሲሮም ይርከቡ ኣለዉ። ሃገራዊ ኣገልግሎት ምፍጻም ዝኣበዩ 15 ኣባላት ዮሆዋ መሰኻኽር ግን ኣብ ሳዋ ወተሃደራዊ መዓስከር፣ 7 ድማ ኣብ ካልኦት ኣብያተ ማእሰርቲ ይርከቡ ኣለዉ።

ማሕበራዊ ግፍዕን ኣድልዎን

ኣባላት ብወግዒ ዘይተፈልጡ እምነታት ብኣሉታ ይርኣዩን ኣድልዎ ኣንጻሮም ይግበር። ገለ ዜጋታት ነዚ ዓይነት ተግባር ይድግፉ። ብፍላይ ኣንጻር ዮሆዋ

መሰኻኽርን ጸንጠቐስጠን ጉጅለታት ዝግበር ጽኑዕ ኣገባብ ኣተሓሕዛ መንግስቲ ይድግፍዎ እዮም።

ብቑጽሪ ኣዝዩ ውሑድ ዝኾነ ናይ ኣይሁድ ህዝቢ ኣብቲ ሃገር ኣሎ። ኣንጻርዚ ግን ዝተራእየ ጸረ-ኣይሁዳዊ ንጥፈታት የልቦን።

ብዝያዳ ነቲ ብ2007 ዝወጸ ኣህጉራዊ ጸብጻብ ብዛዕባ ናይ እምነት ነጻነት ተመልከት።

መ፤ ኣብ ውሽጢ ሃገር ናይ ምንቅስቓስ ሓርነትን፣ብኹናት ናይ ዝተመዛበሉ ዜጋታት ጉዳይን፣ ናይ ስደተኛታት ናይ ዑቕባ መሰላትን፣ ናይ ካብ ሃገርም ገዲፎም ዝተሰዱ ስባት ዝምልከት

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ነዘን መሰላት እዚእን ክዕቅብ እንክሎ፣መንግስቲ ግን ኣብ ሓደ ሓደ መሰላት ደረት ክገብር ይረኤ። ዜጋታት ብሓፈሻኡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ከምድላዮም ይንቀሳቐሱን መንበሪ ገዛ ይቕይሩን ይኽእሉ እዮም። መንግስቲ ግን ኣብ ገሊኡ ቦታታት ብፍላይ ኣብ ዶብ ኢትዮጵያን ሱዳንን ምንቅስቓስ ኣጊዱ። ሓይልታት ፖሊስ ካብ ኣገልግሎትን ውትህድርና ዘምለጡ ምእንቲ ክሕዙ፣ ኣብ ኣስመራን ካልኦት ከተማታት ዘራኽብ መንገድታት ጠጠው እናበሉ ይፍትሹ። ፖሊስ ነቶም ናይ መንቀሳቐስን ናይ መንነት ወረቐት ዘይብሎም ሰባት ኣብ መንገዲ ድሕሪ ምዕጋት ብሓይሊ ይኣስርዎም።

መንግስቲ ብ2005 ኩለን ናይ ሕቡራት መንግስታት (ሕ.መ.) ሄሊኮፕተራት ኣብ ምድሪ ክቑረና ኣዚዙ። እዚ ነቲ ናይ ሕ. መ. ዓቃብ ሰላም ልኡኽ ኣብ ኢትዮጵያን ኤርትራን (ዩኒሚ) ወተሃደራት ምብጻሕ ቀረብ፣ ግዜያዊ ናይ ጸጥታ ቦታ ናይ ምምዕዛብን፣ ናይ ዝሓመሙ ሰባት ናይ ምልዓል ዓቕሚ ደሪትዎ ይርከብ። በዚ እገዳ ምኽንያት ብሕዳር 1፥ 2006 ብልቢ ሕማም ዝሞተ ናይ ሕ. መ. ዓቃብ ሰላም ልኡኽ ኩነታቱ ዘጋደዶ ኣገዳሲ ሕክምና ስለዝደንጎየ እዩ ይበሃል።

ኣብ ወርሒ ሰነ 2006 ብመንግስቲ ዝወጸ ንወጻእተኛታት ዝምልከት ናይ ምጉዓዝ ኣገባብ ዝያዳ ይቕጽል ኣሎ። ዲፕሎማሲያውያን ናይ ረዲኤት ማሕበራትን ናይ ሕቡራት መንግስታት ሰራሕተኛታትን ቱሪስትን ቅድሚ ካብ ኣስመራ ክወጹ እንተድኣ ደልዮም፣ ኣቐዲሞም ካብ መንግስቲ ፍቓድ ክረኽቡ ኣለዎም። ሓይልታት ምክልኻል ነዚ ንምትግባር ኣብ በቦታኡ ኾይኖም መንገዲ ብምዕጋት ይከታተሉ። እቲ ናይ ፍቓድ ኣወሃህባ መስርሕ ብግህዶ ኣይግበርን። ኣብ ናይ ምንቅስቓስ ወረቐት ምውጻእ፣ ንገሊኦም ወጻእተኛታት ናብ ሓደ ቦታ ፍቓድ ክረኽቡ ከለዉ ንገሊኦም ግን ናብታ ቦታ እቲኣ ኽኸዱ ምኽንያቶም እናተፈልጠ ይኽልኡ። ብዙሕ ጊዜ መንግስቲ ናይ መገሺ ፍቓድ ንዝሓተቱ መልሲ ኣይህብን እዩ።

ካብ ዝሓለፈ ዓመት ፍልይ ዝበለ፣ ኣብታ ሃገር ተረፎም ዘለዉ ኢትዮጵያውያን ኣብቲ ምስ ኢትዮጵያ ዝዳውብ ኣውራጃ ደቡብ ንኽነብሩ ኣይፍቀደሎምን እዩ ዝበሃል ጸብጻብ የልቦን። ካብ ሃገር ንኽትወጽእ ዜጋ ኹን ወጻእተኛ ናይ መንግስቲ ፍቓድ የድልየካ። ናይ ወጻኢ ዜጋታት ካብቲ ሃገር ንኽወጽኡ ክሳብ 2 ኣዋርሕ ዝተጸበዩን ወይውን መጀመርታ ተነጺጎም ከብቕዑ ድሓር ናይ መውጽኢ ፍቓድ (ቪዛ) ዝረኸቡ

ብዙሓት ሰባት ኣለዉ። ብቐጻሊ መውጽኢ ፍቓድ (ቪዛ) ዝኸልኡ ሰባት፣ ትሕቲ 54 ዝዕድሚኦም ናይ ኣገልግሎት ጉቡኦም ዘማልኡ ደቂ ተባዕትዮን፣ ካብ 18-47 ዝዕድሚአን ደቂ ኣንስትዮን፣ ኣባላት ናይ ዮሆዋ መሰኻኽርን ካልኦት ኣንጻር መንግስቲ ዝበሃሉን ወይከኣ መንግስቲ ዘይትደልዮም ሰባትን የጠቓልል። ኣብዚ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዘማልአን ዘይማልአን ኩሉ ሓደ እዩ ዝኽላእ። ብ2006 መንግስቲ ብፍላይ ካብ 11 ንላዕሊ ንዝዕድሚኦም ቆልዑ ፍቓድ ክኽልእ ጀሚሩ። መንግስቲ ንቆልዑ፣ ገሊኦም ንኣሽቱ ደቂ 5 ዓመት ዝኾኑ ፍቓድ ከሊኡ ይርከብ። እቲ ምኽንያት ሃገራዊ ኣገልግሎት ንኸማልኡ ቐሪቦም ወይ ከኣ እቶም ኣብ ወጻኢ ዝርከቡ ወለዶም፣ ኩሉ ኣብ ወጻኢ ዝቕመጥ ዜጋ ክኸፍሎ ዘለዎ 2% ናይ እቶቶም ኣይከፈሉን ዝብሉን እዮም። ገለኦም $10,000 (150,000 ናቕፋ) ዝኸውን ዋሕስ ምስኣትሓዙ፣ መውጽኢ ፍቓድ ዝተዋህቦም ኣለዉ።

ብዛዕባ ናይ ወጻኢ ምልኣኽ ወይ ምስዳድ ዝምልከት ሕጊ የብሉን። ብሓፈሻ እቲ መንግስቲ ንዜጋታት ካብ ሃገር ናይ ምውጻእ ተግባር ኣይጥቀምን እዩ።

ብሓፈሻኡ ዜጋታት ናብ ሃገሮም ናይ ምምላስ መሰል ኣለዎም። እንተኾነ ግን መንግስታዊ ኣግልግሎት ንኽረኽቡ 2% ናይ እቶቶም ንመንግስቲ ከምዝኸፈሉ መረድኢ ከቕርቡ ኣለዎም። ሓደ ካብቲ ኣገልግሎታት ናይ መውጽኢ ፍቓድ (ቪዛ) እዩ። ኻልእ ሓደ ብሓደ ዝርኣዩ ናይ ምምላስ ሕቶታት ኣለዉ። እዚኣቶም ኣብ ወጻኢ እናነበሩ ገበን ዝፈጸሙ፣ ኣስጋኢ ብዝኾነ ተላጊቢ ሓማም ዝተጠቕዑ፣ ወይ ከኣ ኣብ ካልኦት ሃገራት ፖለቲካዊ ዑቕባ ሓቲቶም ዝተነጽጉን ጉዳዮም ብዉልቂ ይርአ።

ኣብዚ ዓመት እዚ ምስ ኣህጉራዊ ቀይሕ መስቀል ብምትሕብባር 2,585 ኢትዮጵያውያን ካብ ኤርትራ፣ 112 ኤርትራውያን ድማ ካብ ኢትዮጵያ ናብ ሃገሮም ከምዝምለሱ ተጌሩ።

ጉዳይ ናይ ኣብ ውሽጢ ዝተመዛበሉ ዜጋታት

ምስ ኢትዮጵያ ብዝተፈጸመ ውግእን ኲናትን ካብ ዓድታቶም ዝተመዛበሉ ገለ 19,000 ዝኾኑ ዜጋታት ካልእ ናይ መንበሪ ቦታ ተዋሂብዎም ይርከቡ። ኣብ መውዳእታ ናይዚ ዓመት ገለ 6,625 ዝኾኑ ኣብ ደቡብ ኣብ ዝርከብ ክልተ መዓስከራት ይነብሩ ኣለዉ። ገለ 1,250 ዝኾኑ ኣብ ደቡባዊ ኣውራጃ ቀይሕ ባሕሪ ዝርከብ መዓስከር ይርከቡ። እቲ መነባብሮኦም መሰረታዊ ነገራት ጥራሕ ዘማልአ እኳ እንተኾነ ንመነባብሮስ ብቑዕ እዩ። ኣብዚ ዓመት እዚ ካብቲ መዓስከር ወጺኦም ዝነብሩ ዜጋታት ኣለዉ። ውድብ ሕቡራት መንግስታት (ሕ.መ.) ነዚኦም ዝተመዛበሉ ሓገዝ ክገብሩ መንግስቲ ፈቒዱ። ቀይሕ መስቀል ን54,000 ዜጋታት ሓገዝ ኣወፍዩ። እዚ ሓገዛት፣ ናይ ማይ፣ ዳግመ ምህናጽ፣ ናይ ጥዕና ስራሓትን ብዝኣመሰሉ ተተግቢሩ። እቲ ሃገር ነቶም ተሪፎም ዘለዉ 12,000 ዝተመዛበሉ ዜጋታት እንደገና ንምጥያስ ጽቡቕ ስጉምቲ ኣካይዱ።

ንስደተኛታት ምዕቃብ

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ስደተኛ ናይ ምቕባልን ዑቕባ ናይ ምሕታት ኣገባብ ኣይጠቕስን። እዚ ኣብ ናይ 1951 ሕ.መ. ጉባኤ ብዛዕባ ስደትን ብ1967 ዝወጸ ኣሰራርሓ ኣገባብን እዩ መበቆሉ። መንግስቲ ድማ ንስደተኛ መከላኸሊ ዝኸውን መስርሕ ጌና ኣይሰረተን። ስለዚ መንግስቲ ሕጋዊ ዑቕባ ወይ ዑቕባዊ መንነት ክህብ ኣይክእልን እዩ። ኣብ ግብሪ ግን መንግስቲ ገለ ምክልኻልሲ ጌሩ፤ ማለት ነቶም ካብ ሃገሮም ብሰንኪ ፍርሕን ስክፍታን ዘምለጡ ስደኛታት ካብ ምምላስ ተኸላኺሉ። ስለዚ ገለ 135 ዝኾኑ ሰባት ካብ ሱዳን፣ 4,789 ካብ ሶማልን ከከም ምምጽእኦም ተቐቢሉ ግዜያዊ ዑቕባ ሂቡዎም። መንግስቲ ብሕ.መ. ቤት ጽሕፈት ስደተኛታት ዝግበር ንካብ ኢትዮጵያ ዘይኮኑ ስደተኛታት ዝግበር ሓገዝ ይተሓባበር እዩ።

መንግስቲ ዓመታዊ ኤርትራውያን ዘይኮኑ ዜጋታት ናይ መንበሪ ፍቓድ መሳለጢ የኽፍል እዩ። ኣብዚ እዋን እዚ እቲ ዋጋ $34 (500 ናቕፋ) እዩ። እዚ ተግባር እቲ ስደተኛ ጽጉም ከምዘይኮነ እዩ። እዚ ወጻእተኛ ነዚ ዋጋ ክኸፍል እንተድኣ ዘይኪኢሉ፣ ናብ ኣህጉራዊ ቀይሕ መስቀል ክኸይድ ይሕበር። ናብ ሃገሩ ምምላስ እንተድኣ ኣብዩ ግን፣ ን60 መዓልታት ይእሰር። ብድሕሪዚ እቲ መስርሕ ናይ ፍቓድ ምሕታት እንደገና ይጅመር።

ክፍሊ 3፤

ክብረት ፖለቲካዊ መሰልን፡ ብዛዕባ ዜጋታት መንግስቶም ናይ ምቕያር ዘለዎም መሰልን

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ዜጋታት መንግስቶም ብሰላም ንኽቕይሩ ዘለዎም መሰል የኽብር። እንተኾነ ግን ዜጋታት ነዚ መሰሎም ንኽተግብሩ ኣይከኣሉን።

ምርጫን ፖሊቲካዊ ተሳትፍነትን

መንግስቲ ብ1993 ብዝተኻየደ ህቡብ ህዝባዊ ረፈረንደም እዩ ስልጣን ሒዙ። ኣብዚ እዋን እዚ ህዝቢ ንነጻነት ካብ ኢትዮጵያን፣ ብግዜያዊ መንግስቲ ንእትመሓደር ሃገር እዩ መሪጹ። እዚ "ግዜያዊ መንግስቲ" ዲሞክራሲያዊ መስርሕ ንኽትግበር ኣየፍቀደን። ብመሰረት ቅዋም ክካየድ ዝተመደበ ምርጫ ብዘይ መግለጺ ክልተ ሳብ ተቛሪጹ። ብጥሪ 1፡ 2003 ዝወጸ ወግዓዊ መግለጺ፣ "ኣብዚ እዋን እዚ ብድሌት ህዝቢ ፖሊቲካዊ ሰልፍታት ምቛምን፣ ብዛዕብኡ ዝካየድ ክትዓት ግዜኡ ስለዘይኮነ፣ ተመሓላሊፉ" ይብል። ሓለፍቲ መንግስቲ ዶብ ኢትዮጵያን ኤርትራን ከይተሓንጸጸ፣ ቅዋም ሃገር ኣብ ግብሪ ክውዕል ኣይክእልን እዩ ይብሉ። ብዓይኒ ፖለቲካ ክርአ እንከሎ ኤርትራ ሓንቲ ካብተን ብሓደ ሰልፊ መንግስቲ ትመሓደር ሃገር እያ። ስልጣን ድማ ኣብ ህ.ግ.ደ.ፍ.ን ትካላቱን እዩ ዝርከብ። ኣብዚ ሰልፊ ኣባልነት ንምግፋሕ፣ መንግስቲ ጸጸኒሑ ብሓይሊ ይጸቕጠሉ እዩ።

3 ደቀንስትዮ ዝርከብኦ 19 ዝኣባላቱ ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ. ላዕለዋይ ኣካል ኣብቲ ሃገር ወሳኒ ስልጣን ዘለዎ እዩ። እተን ደቂ ኣንስትዮ ሚኒስተራት ናይ ፍትሕን፣ ቱሪዝምን፣ ዕዮን ማሕበራዊ ጉዳይን እየን። ካብቶም 75 ዝቖጽሮም ማእከላይ ኮሚቲ ህ.ግ.ደ.ፍ. 11 ደቀነስትዮ እየን። ደቀነስትዮ ኣብ ናይ ቅዋም ኮሚሽን ኣብ ዝተሳተፋሉ እዋን ፍርቂ ናይቲ 50 ዝቑጽሩ ኮሚቲ ኣባላት ነበራ። ደቀነስትዮ ኣብ ዝተፈላለየ መንግስታዊ ጽፍሕታት ከም ከንቲባን ናይ ኣውራጃ ኣመሓደርትን ዝኣመሰለ ላዕለዋይ ስልጣን ቦታታት ሒዘን ይርከባ።

ኣብቲ 19 ዝርከብዎ ላዕለዋይ ወሳኒ ኣካል ህ.ግ.ደ.ፍ.ን፡ 75 ዝኣባላቱ ማእከላይ ኮሚቲን፣ ኣብ ናይ ቅዋም ኮሚሽን ተሳታፍነት ናይ ንኡሳን ብሄራት ዝምልከት ሓበሬታ የልቦን። ገለ ላዕለዎት ሓልፍቲ ሰልፍን መንግስትን ካብ ትግረ ብሄረ እዮም።

ናይ መንግስቲ ብልሽውናን ግሉጽነትን

ብ2006 ዝወጸ ናይ ዓለም ባንክ ናይ መንግስቲ ምሕደራ ጸብጻብ፣ ኣብቲ ሃገር ብልሽውና ጸገም ከምዝኾነ ይሕብር። ብስድራ ቤታዊ ርክባት ኣቢሉ ንእስ ዝበለ ብልሽውና ኣብ ፈጻሚ ኣካል ተራእዩ ዝብሉ ጸብጻባት ኣለዉ። ካልእ ዘይተረጋገጸ ጸብጻባት ብዛዕባ ብላዕለዎት ሓለፍቲ ወተሃደራት ዝካየድ ክብድ ዝበለ ዘይሕጋዊ ንግድን ናይ ገዛውቲ ምዝማትን ብልሽውና ኣሎ። ናይ መውጽኢ ፍቓድ ወይ ፓስፖርት ክረኽቡ ምእንቲ ጉቦ ዝኸፈሉ ኣለዉ ዝብል ተወሳኺ ጸብጻብ ኣሎ።

ኣብ ዝሓለፈ እዋን መንግስቲ ምዕቡላትን፣ እቶትን፣ መኽሰብን ዘለወን ብሕትዋት ናይ ንግዲ ትካላት ወሲዱ ናብ መንግስቲ ወይ ናብ ህ.ግ.ደ.ፍ. ኣመሓላሊፉ እዩ።

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ዜጋታት፣ ካብ መንግስቲ ሓበሬታ ናይ ምርካብ መሰል ይሕሉ። ብግብሪ ግን መንግስቲ ንዜጋታት ይኹን ንወጻእተኛታት ሓበሬታ ኣይሃበን።

ክፍሊ 4፤
ኣብ ልዕሊ ኣህጉራውን ዘይመንግስታውን ምርምር ብዛዕባ ተፈጺሞም ዝበሃሉ ናይ ሰብኣዊ መሰል ጠቕስ ገበናት ዘሎ መንግስታዊ ኣጠማምታ

መንግስቲ ንሓንቲ ኣብቲ ሃገር ዝመቦቆላ ዘይመንግስታዊት ትካል፡ ዜጋታት ንሰላም (ሲ.ፒ.ኢ.) ክትሰርሕ ፈቒዱላ። እዚኣ ዝበዝሕ ጊዜ ናይዚ ዓመት እዚ ብዘይ ስራሕ ኣሕሊፋቶ።

ከምኡ እውን መንግስቲ ንሓንቲ ኣህጉራዊት ትካል - ኣህጉራዊ ቀይሕ መስቀል - ኣብ ሃገር ክትሰርሕ ፈቒዱ። ናይዚ ትካል ስራሕ ግን ኣብዘን ዝስዕባ ጉዳያት እዩ ተኻይዱ። ስደተኛታት ናብ ሃገሮም ምምላስ ስራሕ፣ ነቶም ብግምት 500 ዝኾኑ ብምኽንያት ምስ ኢትዮጵያ ዝተኻየደ ኲናት ዝተመዛበሉ ሰባት ናይ ምጽላል ፕሮግራም ምክያ፣ ኢትዮጵያውያን እሱራት ዘለውዎ ኣብያተ ማእሰርትን ምብጻሕን፣ ንዝተመዛበሉ ዜጋታት ኣብ ምሕጋዝ ዝኣመሰሉ ተደሪቱ ይርከብ።

ኩለን ዘይመንግስታዊ ትካላት ስራሓተን እንታይ ምዃኑ ብዘይገድስ ኣብ ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ጉዳይን ክምዝገባ ኣለወን። ብ2005፣ ዘይመንግስታውያን ማሕበራት ዝወጸ ትእዛዝ፡ ከምኡውን ኣህጉራዊ ዘይመንግስታውያን ትካላት እንተድኣ ስራሓተን ክቕጽላ ደልየን ኣብ መንግስቲ ብሓደሽ ምምርሒ መሰረት ክምዝገባ ኣለወን ዝብል ትእዛዝ ወጺኡ። እዚ ትእዛዝ እዚ ኣህጉራዊ ዘይመንግስታውያን ትካላት ኣብ ሓደ ናይ ሃገር ባንክ ክልተ ሚልዮን ዶላር ከቕምጣ ይሓትት። ብዙሓት ዘይመንግስታውያን ማሕበራትን ትካላትን ነዚ ብመንግስቲ ዝመጸ ኣገባብ መስርሕ መሰረት ፍቓድ ክረኽባ ስለዘይከኣላ፣ በዚ ትእዛዝ መሰረት ካብ ወጺአን። ኣብ መወዳእታ ናይዚ ዓመትዚ 11 ምዝጉባት ዘይመንግስታውያን ማሕበራት ኔረን። ብ2006 መንግስቲ ንሓሙሽተ ዘይመንግስታውያን ማሕበራት ስርሐን ዓጽየን ክወጻ ስለዝኣዘዘ ወጺአን። ንሳተን መሪሲ ኮር፣ ኣኮርድ፣ ሳማሪታን ፐርስ፣ ኣይ ኣር ሲ (ኢንተርናሽናል ረስክዩ ኮሚቲ)ን፣ ኮንሰርን እየን።

ኣብ ወርሒ ሚያዝያ 2006፣ መንግስቲ ኣብ ልዕሊ ረድኤት ማሕበራት ዘለዎ ፖሊሲ ለውጢ ብምግባር፣ ናይ መግቢ ሓገዝ - ብገንዘብ ንስራሕ - ፕሮግራም ጥራሕ ክካየድ ኣዚዙ። ኣብዚ ጊዜ እዚ መንግስቲ ነቲ ብዓለማዊ ናይ መግቢ ፕሮግራም (WFP)ን ካልኦትን ዝተወፈየ ልዕሊ 80,000 መትሪክ ቶን ዝኸውን መግቢ ናብ ናቱ ፕሮግራማት ወሲድዎ። ኣብዚ ዓመት መወዳእታ ናይዚ ዝተወሰደ መግቢ ዝርዝር፣ መወዳእታኡ ኣበይ ከምዝወዓለን፣ ብመን ከምዝተዘርገሐን፣ ንመን ከምዝተዓደለን ዘርኢ ጸብጻብ መንግስቲ ኣይሃበን። በዚ ፖሊሲ እዚ መሰረት ዝተወፈየ መግቢ ብናይ ዘይመንግስታውያን ማሕበራትን ዓለማዊ ናይ መግቢ ፕሮግራም ክዕደል ኣይፈቐደን። መንግስቲ ናይ ሕ. መ. ናይ ህጻናት ትካል (ዩኒሰፍ) ዘካይዶ ናይ ተወሳኺ መግቢ ሓፈሻዊ መግቢ ፕሮግራም ኣብ ትሕቲ ናይ ጥዕና ሚኒስትሪ ክቕጽል ኣፍቂዱ። መንግስቲ ነትን ዘይመንግስታውያን ማሕበራትን ናይ ሕ.መ. ኣባላት ናይ መገሺ ፍቓድ ከምዘድልዮም ስለዝገበረ፣ ብግብሪ ናብ ገጠራት ኤርትራ ዝገብሩዎ ንጥፈታት ብሙሉኡ ተቐጻጺርዎ ይርከብ። ብዛዕባ ኩነታት ምግብና ኣብ ቤት ትምህርትታት ክሳብ መውዳእታ ናይ ዝሓለፈ ዓመት ዝፍለጥ ነገር የለን።

መንግስቲ ናይ ሕ.መ. ወከልቲ ውድባት፣ ንዝተመዛበሉ ዜጋታት ክሕግዙ ኣፍቂዱ። ኣብ ናይዚ ዓመት መወዳእታ ግን እተን ቅድሚ ሕጂ ካብ ሕ.መ. ናይ ስደተኛታት ኮሚሽን ዝተወሰዳ 45 መኻይን ኣይመለሰንን።

ክፍሊ 5፤ ኣድልዎን ማሕበራዊ ግፍዕን ብደቂ ሰብ ምሽቃጥን

ሕጊን ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ኣንጻር ደቂ ኣንስትዮን ስንኩላንን ኣድልዎ ከይግበር ይኽልክል። መንግስቲ ነዚ ዓንቀጽ ብሓፈሻኡ እኳ እንተኣኽበሮ፣ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮን ንኡሳን ብሄራትን ዝካየድ ኣድልዎስ ብቐጻሊ ይረአ እዩ።

ደቀንስትዮ

ብሓይሊ ምዕማጽ ገበን እዩ። ኣብ ውሽጢ ምርዕዋት (ሰብ ሓዳር) ገዛ ክወርድ ዝኽእል ዓመጽ ዘይሕጋውነቱ ንጹር ኣይኮነን። ኣብቲ ሕብረተ ሰብ ብሓይሊ ምዕማጽ ክስብ ክንደይ ከምዝሎ ዝገልጽ ንጹር ሓበሬታ የልቦን። ሓለፍቲ መንግስቲ ናይ ዓመጽ

ጥርዓን ክቐርቦም እንከሎ፣ ዝበዝሐ ግዜ እቲ ዓማጻይ ነታ ዝዓመጻ ግዳይ ዝኾነት ጓል ኣንስተይቲ ክምርዓዋ ይደፋፍኡ።

ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ዝወርድ ኣካላዊ ረጽሚ ኣብ ኩሉ ሕብረተ ሰብ ገኒኑ ይርከብ። ኣብ ውሽጢ ገዛ ዝግበር ግፍዒ ዘይሕጋዊ እዩ። ግንከ ደቂ ኣንስትዮ ይግፍዓ፣ ብሰብኡተን ዝህረማሉ ኩነት ኣብቲ ሕብረተ ሰብ ብብዝሒ ይርከብ። ማሕበራዊ ጸቕጢ ስለዘሎ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ውሽጢ ገዛ ንዝርከብ ረጽሚ ብወግዒ ኣይዛረባሉን እየን። ከምዚ ተግባር ክረከብ እንከሎ ኣብ መንጎ ስድራ ወይ ብሃይማኖታዊ ኣካል ይሽምገል። መንግስታዊ ብድሆ ኣንጻር እዚ ተግባር እዚ ንሽየካይድ ብዋሕዲ ገንዘብን፣ ናይ ኪኢላታት ሕጽረትን፣ ማሕበራዊ ጸቕጥታትን ተደሪቱ ይርከብ።

ምንዝርና ዘይሕጋዊ እዩ። እንተኾነ ግን ቐጻሊ ሽግር ኮይኑ ይርከብ። እቶም ለይቲ ለይቲ ዝሕልዉ ኣባላት ጸጥታ ነተን ምስ ወጻእተኛታት ዝሓድራ ኣመንዝራታት እናተኸታተሉ ይኣስርወን።

ጾታዊ ጸቕጢ ምግባር ዘይሕጋዊ እዩ። እንተኾነ ግን ደቀነስትዮ እዚ ምስዘጋጥመን ብባህሊ ተቐባልነት ስለዘይብሉ ኣይነግራሉን እየን። ኣብዚ ዓመት እዚ ኣብ ሕጋዊ ኣካል ዝበጸሐ ጥርዓን የልቦን።

ደቀነስትዮ ማዕረ ዕድል ኣብ ትምህርቲ፣ ማዕረ ክፍሊት ደሞዝ ኣብ ተመሳሳሊ ስራሕ፣ ማዕረ ዋንነት ንብረት፣ ብሕጊ መሰለን እዩ። ኣብ ግብሪ ግን ደቂ ተባዕትዮ ዝያዳ ልዕልና - ብፍላይ ኣብ ገጠራት - ኣብ ትምህርቲ፣ ስራሕ፣ ዋንነት ቁጠባዊ ሃብቲ፣ ኣለዎም።ብሓፈሻኡ ደቀነስትዮ ምስ ደቀተባዕትዮ ማዕረ ዝኾነ ማሕበራዊ ናብራ የብለንን።

ዕድሚኦን ካብ 18 ስጋብ 47 ዝኾና ደቀነስትዮ ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ክሳተፋ ብሕጊ ይግዳዳ። ኣብዚ ዓመት እዚ መንግስቲ ካብ ኣገልግሎት ንዝሃደማን ዘይተመዝገባ ደቂ ኣንስትዮ ምእሳር ቀጺልዎ። ጸብጻባት ከምዝሕብርዎ ገለ ደቅነስትዮ ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስተዓስከራ ጾታዊ ጸቕጥን ማህሰይትን ይወርደን እዩ።

ሃገራዊ ማሕበር ደቂ ኣንስትዮ ኤርትራ (ሃ.ማ.ድ.ኤ)ን፣ ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕብራዊ ጉዳይን፣ ምስ ሚኒስትሪ ጥዕና ብምትሕብባር መሰል ደቂ ኣንስትዮ ንክኽበር ሓላፍነት ኣለዎም። ኣብ ናይ ቁጠባ ጉዳይ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ዝግበር ኣድልዎ ኣይተራእየን።

ህጻናት

ብሓፈሻኡ መንግስቲ ንመሰል ህጻናትን መነባብሮኦምን ክሕሉ እንተተማባጽዐ፣ ነዚ መደባት ኣብ ግብሪ ንምውዓል ዘኽእሎ ናይ መሳለጢ ሕጽረት ስለዘለዎ ዓቕሙ ተደሪቱ ይርከብ። ብዛዕባ መሰልን መነባብሮ ህጻናት ዝምልከቶ ኣካል ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ጉዳይ ስለዝኾነ፣ ሓደ ክፍሊ ናይዚ ሚኒስትሪ ዝኾነ፣ ናይ ህጻናት ጉዳይ ቤት ጽሕፈት፣ ክንክን ህጻናት፣ ማዕዳን፣ ሓላፍነታዊ ክትትልን የካይድ እዩ።

ትምህርቲ ክሳብ ሻቡዓይ ክፍሊ ግድነትን ነጻን እዩ። ናይ ሓባር ዝኾነ ክዳን (uniform)፣ ናይ ትምህርቲ መሳርሒ (ርሳስ፡ ወረቐት ወ.ዘ.ተ.)፣ ናይ መመላለሲን፣ ዝኣመሰሉ ወጻኢታት ናይ ተመሃሮ ሓላፍነት ስለዝኾነ እዚ ኹሉ ተደሚሩ ንብዙሓት ስድራ ቤታት ናይ ምምሃር ዋጋ ይኸብሮም። ካብ ሻቡዓይ ክፍሊ ንላዕሊ ቁሩብ ክፍሊት ኣለዎ ግን ግድነታዊ ድማ ኣይኮነን። ሕጽረት መማህራንን፣ ናይ ቦታን፣ ሽግር ኣሎ። ነዚ ተመሃሮ ኣብ ክልተ ናይ ንግሆን ናይ ምሸትን ክፍልታት ብምምቓል ገለ ፍታሕ ይርከበሉ ኣሎ።

ብ2003-2004 ዝወጹ ጸብጻባት ሚኒስትሪ ትምህርቲ፣ ኣብ ትምህርቲ ዝተመዝገቡ ቆልዑ ብግምት 43% ይኾኑ ይብል። ኣብ 2003-2004 ናይ መባእታዊ (ካብ ሓደ ክሳብ ሓሙሽተ) ምዝገባ 71.7% ኔሩ። ካብ 2001 ጀሚሩ፣ 86% ካብቶም ንመባእታዊ ዝተመዝገቡ ተመሃሮ ስጋብ ሓሙሻይ ናይ ምብጻሕ ዕድል ኔሩዎም። ካብቲ ሙሉእ ህዝቢ 75% ናይ ምንባብን ምጽሓፍን ክእለት ዘይብሉ (መሃይም) እዩ። ኣብ ገጠራት ንኣሽቱ ኣዋልድ ኣብ ቤት ንኽሰርሓ ምእንቲ ቀልጢፈን ትምህርቲ የቋርጻ።

ተመሃሮ ካልኣይ ደረጃ ትምህርቲ ዝውደኡሉ ናይ መውዳእታ ዓመት፣ ብመንግስቲ ዝተዳለወ ፍልይ ዝበለ ቤት ትምህርቲ እዮም ዝምረቑ። እዚ ቤት ትምህርቲ እዚ ጥቓ ናይ ሳዋ መዓስከር ኮይኑ ኣብ ምዕራብ ወገን ናይቲ ሃገር ይርከብ። ተመሃሮ ናይ ካልኣይ ደረጃ መውዳእታ ዓመት ኣብዚ ዘይተመሃሩ ኣይምረቑን ነቲ ናይ ካላኣይ ደረጃ መልቀቒ ፈተና ክወስዱ ኣይክእሉን እዮም። ከምኡ እውን ዝለዓለ ናይ ትምህርቲ ዕድል ንኽረኽቡ ዘድሊ መርመራ ክገብሩ ኣይክእሉን እዮም። ብባህልን ማሕበራዊ ሓልዮትን ዝኣክል ብዙሓት ደቀንስትዮ ተመሃሮ ናብዚ ኣዝዩ ርሑቕ ዝኾነ ቦታ ኣይከዳን። እንተኾነ ግን ሃገራዊ ኣገልግሎተን እንተድኣ ኣማሊአን ደቀንስትዮ ብናይ ምሸት ትምህርቲ ክምረቓ ይኽእላ። 11 ክፍሊ ወዲኦም ሳዋ ምእንቲ ኸይከዱ ክፍሊ ዝደገሙን፣ ጨሪሸም ትምህርቲ ዝሓድጉ ብዙሓት ተመሃሮ ኣለዉ።

ብ2006 መንግስቲ ብዘውጽኦ ትእዛዝ መሰረት፣ ናይ ኣስመራ ዩኒቨርስቲ ዳርጋ ኣብ ምዕጻው በጺሑ። ካብዚ እዋን እዚ ጀሚሩ፣ እቶም ኣብ መርመራ ዝለዓለ ነጥቢ ዘምጽኡ ተመሃሮ፣ ኣብ ጥቓ ኣስመራ ዝርከብ፣ ብመንግስቲ ዝካየድ ናይ ማይ ነፍሒ ናይ ተክኒክ ቤት ትምህርቲ ይኣትዉ።

መንግስቲ ንህጻናት ፍሉይ ሕክምና ኣይገብርን እዩ። ንንኣሽቱ ኣወዳትን ኣዋልድን ብማዕረ ናይ ምክልኻል ዝኸውን ክትባት ብብዝሒ ክትባት የዘውትር እዩ።

ንህጻናት ምህሳይ ዘይሕጋዊ ኣይኮነን። መንግስቲ ዘካይዶ ነዚ ዝከታተልን ዝገትእን መደብ የልቦን። ንምቕጻዕ ተባሂሉ ኣብ ልዕሊ ህጻናት ዝወርድ ክቱርን ቅልል ዝበለ ማህረምቲ ኣብቲ ሕብረተ ሰብ ቅቡልን ልሙድን እዩ።

ምግራዝ ኣብ 89% ናይ ንኣሽቱ ኣዋልድ ተተግቢሩ ይርከብ። እዚ ተግባር እዚ ኣብ ኩለን ብሄራትን ናይ እምነት ጉጅለታት ይረአ። ኣብ መታሕት፣ እቲ ሕልፍ ዝበለ ምግራዝ (infubulation) ይርከብ። ኣብ ወርሒ መጋቢት፣ መንግስቲ ነዚ ተግባር ገበን ዝገብር ኣዋጅ ኣመሓላሊፉ። እዚ ተግባር እዚ ምእንቲ ክተርፍ፣ መንግስትን፣ ሃገራዊ

ማሕበር ደቂ ኣንስትዮ ኤርትራን፣ ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራን፣ ናይ ሓባር ኣስተምህሮ የካይዱ።

ንደቀተባዕትዮን ንደቀንስትዮን ብሕጊ ዝነኣሰ ናይ መርዓ ዕድመ 18 እዩ። ገለ ገለ ሃይማኖታውያን ካብዚ ንዝነኣሰ ዕድመ ክባርኻ ይኽእላ። ሕ. መ. ናይ ህጻናት ትካል (ዩኒሰፍ) ኣብ ምዕራብን ጎላጉል ባሕርን ናይ ህጻናት መርዓ ተጌሩ ዝብል ጸብጻብ ኣቕሪቡ ኣሎ። ብ2002 ዝወጸ ናይ ጥዕናን ኣሃዛዊ ናይ ሓበሬታት ገምጋም (Demographic & Health Survey) ከምዝሕብሮ፣ ዕድሚኣን ካብ 15 ክሳብ 19 ዝኾና ደቀነስትዮ ቁጽሪ 28.2 ካብ ሚእቲ ምርዕዋት እየን። 1.5 ሚእታዊ ናይቶም ዕድሚኦም ካብ 15 ክሳብ 19 ዝኾኑ ደቀተባዕትዮ ምርዕዋት እዮም።

ብሕጊ ናይ ህጻናት ምንዝርና፣ ፖርኖግራፊን፣ ጾታዊ ብዕልግናን ሸቀጥን ገበን እዩ። ገለ ህጻናት ግን ኣብዚ ምንዝርና ይሳተፉ እዮም።

ኣብ ናይ ከተማ መንገዲ ከርተት ዝብሉ ናይ ደገ ሓደር ህጻናት ቁጽሪ እናበዝሐ ይኸይድ ኣሎ። ካብዚኣቶም ብሓይሊ ሂወቶም ክመርሑሉ ዘኽእል ስራሓት ንኽመሃሩ ናብ ማዓስከር ተወሲዶም ዝብል ዘይተረጋገጸ ወረታት ኣሎ። እዚ ወረ ግን ዝያዳ ነቶም 17 ዓመት ዝዕድሚኦም ግድነት ሃገራዊ ኣገልግሎት ንዝምልከቶም ይኸውን።

ብደቅ ሰብ ምሽቃጥ

ሕጊ ናይ ዘይተተግበረ ቅዋም ብደቅ ሰብ ምሽቃጥ ዘይሕጋዊ ይገብር። ናብ ወጻኢ ሃገር ምስዳድን ከምኡውን ኣብ ውሽጢ ሃገር ናይ ደቅ ሰብ ምሽቃጥ ተራእዩ ዝብሉ ጸብጻባት የለውን።

ኣካለ ስንኩላን

ሕጊ ናይቲ ኣብ ግብሪ ዘይወዓለ ቅዋም ኤርትራ ኣንጻር ኣካለ ስንኩላን ኣድልዎ ኣየፍቅድን እዩ። እዚ ኣብ ስራሕ፣ ትምህርታዊ ዕድል ኣብ ምርካብን፣ ካልእ ብመንግስቲ ዝወሃብ ኣገልግሎትን ዝምልከት ኣድልዎ ኣብ ግብሪ ኣይተራእየን። ብሰንኪ ኲናት ንነጻነት ኣንጻር ኢትዮጵያ ዝሰንከሉ ብኣሽሓት ንዝቑጸሩ ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን ንምእላይ፣ መንግስቲ ብዙሕ ንዋትን፣ ጊዜን፣ ናይ ሰብ ሓይልን ኣጥፊኡ እዩ። ብዙሓት ሓደስቲ ገዛውትን ናይ ሓባር መንግድታት ንኣካለ ስንኩላን ዝኸውን መሕለፍታት ኣለዎም። ከምዚ ዝኣመሰለ ኣብ ናይ ሓባር ቦታታት ንኣካለ ስንኩላን ዝኸውን መሕለፍታት ብሕጊ ክትግበሩ ዝብል ዓንቀጽ የልቦን።

ንኡሳን ደቂ ሃገርን ብሄራትን ዓሌታትን (minorities)

መንግስታዊ ኣድልዎ ኣንጻር ብሄረ ኩናማ ይገብር እዩ ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። ብሄረ ኩናማ ሓደ ካብቶም ትሽዓተ ብሄራት ኮይኖም ኣብ ምዕራብ ኤርትራ ይነብሩ። ኣብ ዝሓለፈ ዓመት ዝወሓደ ሕብረተ ሰብኣዊ ኣድልዎ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያውያን ኔሩ ግን ካብ ዝሓለፈ ዓመታት ዝወሓደ ኔሩ።

ካልእ ማሕበራዊ ኣድልዎን ዘይሰብኣዊ ግፍዕታትን

ግብረ ሰዶም (ሆሞሸክስዋሊቲ) ምዝውታር ዘይሕጋዊ እዩ። ኣብዚ ዝካፈሉ ሰባት ኣዝዩ ሕማቕ ማሕበራዊ ኣድልዎ ይወርዶም።

ክፍሊ 6፤ መሰል ሰራሕተኛታት

ሀ፤ ናይ ምእካብ መሰል

ሕጊ ንሰራሕተኛታት ናይ ምእካብ መሰሎም ይሕልወሎም። ንጥቕሞም ዝጣበቓ ማሕበራት ክገብሩ እውን የፍቅድ። እንተኾነ መንግስቲ ንገለ ገለ ምትእኽኻብን ማሕበራትን ኣየፍቅድን እዩ። እዚ ማለት ኣብ ውሽጢ ሲቪላዊ ኣገልግሎት፣ ወተሃደራት፣ ፖሊስን ካልኦት ኣገደስቲ ኣገልግሎት ወሃብቲ ማሕበራት ኣየፍቅድን። ቁጽሮም ካብ 20 ንላዕሊ ዝኾኑ ሰባት፣ ማሕበር ክምስርቱ እንተድኣ ደልዮም ካብ ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ጉዳያት ፍሉይ ፍቓድ ክረኽቡ ኣለዎም። ኣብዚ ዓመት እዚ መንግስቲ ማሕበራት ንምቛም ተቓወሞ ኣይገበረን፣ እንተኾነ ግን መንግስቲ ዝኾነ ማሕበራት ክቐውም ኣየፍቅድን እዩ። ኩለን ማሕበራት ማለት ናይ መማህራን ማሕበር፣ ናይ ደቂ ኣንስትዮ ማሕበር፣ ናይ መንእሰያት ማሕበርን ናይ ሰራሕተኛታት ማሕበርን ብመንግስቲ እየን ዝመሓደራ። ዝበዝሐ ስራሕ ኣብ ትሕቲ መንግስቲ እዩ ዝርከብ፤ ስለዚ ኣብዘን ማሕበራት እዚኣተን ኣባልነት ግድነት እዩ። ምኽንያቱ ዝበዝሐ ስራሕ ኣብ ትሕቲ መንግስቲ እዩ ዝርከብ። እዚ ስለዝኾነ ድማ ኣንጻር እዚአን ማሕበራት ኣድልዎ ኣይገበረን። መንግስቲ ብብሕቲ ዝውነኑ ቤት ንግድን ካልኦት ነጻ ዝኾኑ ትካላት ዝርከብዎ ናይ ሰራሕተኛታት ማሕበራት ከቑሙ ኣየተባብዕን እዩ። መራሕቲ ማሕበር ዝበዝሐ ጊዜ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታት ኮይኖም፣ እቲ ናይ ማሕበር ስርሓቶም እውን ብመንግስቲ ዝተደገፈ እዩ።

ብወርሒ መጋቢት 2005፣ ብኣባላት ጸጥታ ኣብ ዝካየድ ምስጢራዊ ኣብያተ ማእሰርቲ ተወሲዶም ብዘይ ክሲ ዝተኣሰሩ ሰለስተ መራሕቲ ናይ ሰራሕተኛታት ማሕበራት፣ ኣብዚ ዓመት እዚ ተፈቲሖም።

ለ፤ ብሓባር ማሕበራት ናይ ምቛምን ንሰራሕተኛታት ምጥባቕ መሰልን

ማሕበራት ብዘይ ናይ መንግስቲ ኢድ ምትትእትታው ስራሓተን ከካይዳን ኣብ ናይ ሓባር ጠቕሚ ውዕል ክኣትዋን ሕጊ የፍቅድ። ናይ ማሕበራትን፣ ናይ ህ.ግ.ደ.ፍ. ሰልፊን፣ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታት ደሞዞም ብመንግስቲ ይውሰን። ስለዚ እዚኣተን ኩለን ማሕበራት ምእዙዛት ናይ መንግስቲ እየን። ኣብቲ ንኡስ ዝኾነ ብሕታዊ ኣካል ደሞዝ ናይ ምውሳን ተግባር ብነጻ ይካየድ። እቶም ሰራሕተኛታት ግን ናይ ባዕሎም ነጻ ዝኾነ ማሕበር ክገብሩ ኣይፍቀደሎምን እዩ።

ብሕጊ ሰራሕተኛታት ናይ ስራሕ ጠጠው ምባልን ምዝሓልን መሰል ኣለዎም። ብግብሪ ግን መራሕቲ ሰራሕተኛታት ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታት ስለዝኾኑ ማሕበርተኛታት ነዚ መሰሎም ኣይጥቀሙሉን እዮም። ናይ ውሽጥን ናይ ወጻኢ ርእሰማል ኣብ ሃገር ምእንቲ ክድለብ መንግስቲ ዝኣወጆ ናይ ነጻ ዞባታት ስራሕ ኣይተጀመረን።

ሐ፤ ምኽልካል ጊልያነትን ወይ ብግዲ ምዕሳብ

ናይ ህጻናት ይኹን ናይ ዓበይቲ ብግዲ ምዕሳብን ጊልያነትን ሕጊ ኣየፍቅድን። እንተኾነ እዚ ተግባር ኣብዚ ዓመት እዚ ተራእዩ ዝብል ዘይተረጋገጸ ሓበሬታ ኣሎ። መንግስቲ ንኩሎም ካብ 18 ክሳብ 54 ዝዕድሚኦም ደቂ ተባዕትዮን ካብ 18 ክሳብ 47 ዝዕድሚአን ደቂ ኣንስትዮን ኣብ ወተሃደራውን በርጌሳውን ዘዋፍር ሃገራዊ ኣገልግሎት ክሳታፉ ይግድድ። እዚ መወዳእታ ዘይብሉ ኣገልግሎት እዩ ዝብል ናይ ገለ ዜጋታት ርእይቶ ኣሎ። ማለት ኣብ ኣገልግሎት ኣቲኻ ምጽናሕ ድኣምበር ምዋያስ ዘይብሉ ማለት እዩ። መንግስቲ ነዚ ብብእዋኑ ዝካየድ ዘሎ ናይ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዕስክርና፣ ዶብ ኢትዮጵያን ኤርትራን ስለዘይተሓንጸጸ እዩ ዝብል ምኽንያት ይህበሉ። ገለ ሰባት'ውን ንስሙ ናብ በርገሳዊ ስራሕ ይመድቡ፣ ብሓቂ ግን ኣብ ወተሃደራዊ ቦታኦም ይርከቡ። እዚኣቶም ንመንግስታዊ ስርሓትን ቁጠባ ሃገርን ኣድለይቲ እዮም ስለዝተባህሉ እዩ። ኣብዚ ስራሕ እናሰርሑ እንከለዉ ናይ ሃገራዊ ኣገልግሎት ክፍሊት እዩ ደሞዞም። ካብ ናይ ኣገልግሎት ደሞዝ ንላዕሊ ዝረኽቡ ነቲ ትርፊ ገንዘብ ንመንግስቲ ከረክቡ ይግደዱ። ብሓፈሻኡ ናይ መንግስቲ ሰራሕተኛታት ስራሖም ክገድፉ ወይ ናብ ካልእ ስራሕ ክሰጋገሩ ኣይክእሉን እዮም። እቶም ካብ ሃገራዊ ኣገለግሎት ከምልጡ እንከለዉ ዝተታሕዙ ሰባት ኣብ ናይ መንግስቲ ናይ ምዕባለ ስራሓውቲ ከም ተራ ናይ ጉልበት ሰራሕተኛ ንኽሰርሑ ይምደቡ።

መ፤ ህጻናት ብኣስገዳድ ኣብ እዮ ምምዳብ ምኽልካልን ዝተሓተ ዕድመ ናይ ኣብ ስራሕ ዝቑጸር ሰብን

ሃገራዊ ዕላማ ናይቲ መንግስቲ ንጥፈታት ንህጻናት ካብ ክቱር ምዝመዛ ኣብ ናይ ስራሕ ዓለም ክከላኸል እዩ። እዚ ግን ኣብ ግብሪ ብግቡእ ስለዘይትግበር፣ ናይ ህጻውንቲ ኣብ ስራሕ ምዝመዛስ ተራእዩ። ዕድመ ናይ ኣብ ስራሕ ክቑጸር ዝኽእል ሰብ 18 ዓመት ዝመልአ ክኸውን እንከሎ ተልመደን ግን ኣብ 14 ዓመት ክቑጸሩ ይኽእሉ። ሕጊ ንህጻውንትን መንእሰያት ሰራሕተኛታትን ተልመደንን ኣብ ኣስጋኢ ስራሓት ንኸይሳተፉ ይኽልክል። ንኣብነት ኣብ መጉዓዝያ፣ ኬሚካልን መርዝን ዝርከቦ፣ ወይ ከኣ ሓደገኛ መተዓየዪ፣ ኣብ ትሕቲ ምድሪ ዝካየድ ስራሓት ከም ማዕድን ምምኳዓትን፣ ናይ ረስሓት መተሓላለፍታት ዝኣመሰሉ ይኽልክል። እቶም ኣብ ገጠር ዝዓብዩ ህጻናት ኣብ ትምህርቲ እንተድኣ ዘይተሳቲፎም፣ ኣብ ናይ ሕርሻ ስራሕ ክዋፈሩ ልሙድ እዩ። እዚ ማለት ዕንጸይቲ ምእራይ፡ ማይ ምውራድ፡ ከብቲ ምእላይን (ኣሓ፣ ኣባጊዕ፣ ምራኹትን፣ ኣጣልን) ዝኣመሰሉ የጠቓልል። ኣብ ከተማታት ህጻናት ኣብ ጽርግያ ሽጋራን፣ ጋዜጣታትን፣ ማስቲካን ይሸጡ።

ናይ ህጻውንቲ መሰል ዘኽብር ሚኒስትሪ ዕዮን ማሕበራዊ ጉዳይን ጸጸኒሑ ኣብ ዝገብሮ ምርምር እዩ ነቲ ሕጊ ከምዝትግበር ዝሰርሕ። እንተኾነ ግን እዚ ምክትታትል እዚ ውሑድ እዩ። ገለ ካብቲ ንህጻናት ካብ ናይ ስራሕ ምዝመዛ ንምድሓን ዝግበር መደብ፣ መንግስታዊ ናይ ቅድመ ትምህርቲ ኣገልግሎትን፣ ናይ ልዑል ፍልጠት ምድላብን፣ ቴክኒካዊን ኣስተምህሮ ምሃብን ይርከቦ።

ሰ፤ ቅቡል ዝኾነ ናይ ስራሕ ኩነታት

ኣብ ሲቪላዊ ስራሕ እቲ ዝዋሓደ ደሞዝ $24 (360 ናቕፋ) ንወርሒ እዩ። እዚ ግን ንመነባብሮ ናይ ሓደ ሰራሕተኛን ስድራ ቤትን ከማልእ ዝኽእል ደሞዝ ኣይኮነን። ብዙሓት ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎትን ካልእ ቦታታት ዝሰርሑ ሰባት፣ ካብቲ ዝወሓደ ደሞዝ ንታሕቲ ይኽፈሉ። መንግስቲ ንሕጊ ናይ ዝወሓደ ደሞዝ ኣብ ግብሪ ኣየውዓሎን እዩ። ብሕጊውን ኣብ ብሕታዊ ስራሕ እዚ እዩ ዝወሓደ ዝበሃል ዕቑን ደሞዝ የልቦን።

ኣብ ሰሙን 44.5 ሰዓታት እዩ ዝስራሕ። ብዙሓት ሰባት ግን ካብዚ ዝወሓደ እዮም ዝሰርሑ። ኣብ ሰሙን ሓንቲ መዓልቲ እዩ ዕረፍቲ ይወሃብ። ብዙሓት ሰራሕተኛታት ካብ 1 ክሳብ 1 ½ መዓልቲ ኣብ ሰሙን ዕረፍቲ ክወስዱ ይፍቀደሎም። ብዙሕ ዝያዳ ሰዓታት ንኽይሰርሕ ዝግበር ምኽልካል የልቦን። ኣብ ናይ ስራሕ ቦታ ክርከብ ዝኽእል ኣስጋኢ ናይ ጥዕናን ኣካላዊ ድሕነት ኣገባባት መንግስቲ ኣተኣታትዩ እዩ። እንተኾነ ግን ነቲ ይግበርን ኣይግበርን ንምፍላጥ ዝካየድ ክትትልን ኣተገባብራን ኣብ ኩለን ፋብሪካታት ይፈላ175ገለ ሰራሕተኛታት ኣዝዩ ሃሳዪ ወይ ሓደገኛ ካብ ዝኾነ ቦታ ክእለዩ ብዘይ መቕጻዕቲ ወይ ግብረ መልሲ ይፍቀደሎም።